

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

VELIKO VIJEĆE

PREDMET DVORSKI protiv HRVATSKE

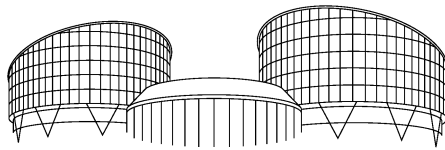
(Zahtjev br. 25703/11)

PRESUDA

STRASBOURG

20. listopada 2015. godine

Ova je presuda konačna, no može podlijegati uredničkim izmjenama.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

U predmetu Dvorski protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sastavu:

Dean Spielmann, *predsjednik*,
Josep Casadevall,
Guido Raimondi,
Mark Villiger,
Boštjan M. Zupančič,
Ján Šikuta,
Päivi Hirvelä,
Luis López Guerra,
Zdravka Kalaydjieva,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Helen Keller,
Paul Mahoney,
Johannes Silvis,
Valeriu Grițco,
Faris Vehabović,
Ksenija Turković,
Jon Fridrik Kjølbro, *suci*,
i Lawrence Early, *pravni savjetnik*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 21. siječnja i 26. kolovoza 2015.

donosi sljedeću presudu koja je usvojena zadnje navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 25703/11) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski državljanin, g. Ivan Dvorski („podnositelj zahtjeva”) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) dana 16. travnja 2011.

2. Podnositelja zahtjeva zastupala je gđa S. Maroševac Čapko, odvjetnica iz Rijeke. Hrvatsku Vladu („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva posebno navodi da nije imao pošteno suđenje jer mu nije dopušteno da ga zastupa odvjetnik po njegovom vlastitom odabiru

tijekom policijskog ispitivanja te da su inkriminirajuće izjave koje je dao upotrijebljene kako bi ga se osudilo.

4. Zahtjev je dodijeljen u rad Prvom odjelu Suda (pravilo 52. stavak 1. Poslovnika Suda). Dana 28. lipnja 2011. godine predsjednik Prvog odjela odlučio je Vladu obavijestiti o zahtjevu. Dana 5. studenoga 2013. vijeće tog odjela, zasjedajući u sastavu Isabelle Berro, Predsjednica, Mirjana Lazarovska-Trajkowska, Julia Laffranque, Linos-Alexandre Sicilianos, Erik Møse, Ksenija Turković i Dmitry Dedov, suci, i Søren Nielsen, tajnik odjela, donijelo je presudu. Jednoglasno su utvrdili da je prigovor prema članku 6. stavku 1. Konvencije dopušten, a ostatak zahtjeva nedopušten. Odlukom većine presudili su da nije došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije. Zajedničko suprotno izdvojeno mišljenje sutkinja Berro i Laffranque pridodano je presudi.

5. Podneskom od 21. veljače 2014. godine, podnositelj zahtjeva zatražio je da se predmet uputi Velikom vijeću u skladu s člankom 43. Konvencije. Odbor Velikog vijeća prihvatio je taj zahtjev dana 14. travnja 2014. godine.

6. Sastav Velikog vijeća određen je u skladu s odredbama članka 26. stavaka 4. i 5. Konvencije i pravila 24.

7. Sutkinja Işil Karakaş naknadno je bila spriječena sudjelovati u predmetu i zamijenio ju je sudac Ján Šikuta, prva zamjena (pravilo 28.).

8. I podnositelj zahtjeva i Vlada podnijeli su dodatna pisana očitovanja (pravilo 59. stavak 1.) o osnovanosti zahtjeva.

9. Dana 21. siječnja 2015. održana je javna rasprava u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu (pravilo 59. stavak 3.).

Pred sudom su se pojavili:

(a) *za Vladu*

Gđa Š. STAŽNIK,

zastupnica,

Gđa N. KATIĆ,

Gđa M. BRIŠKI,

Gđa S. RAGUŽ,

G. Z. BUDIMIR,

savjetnici;

(b) *za podnositelja zahtjeva*

Gđa S. MAROŠEVAC-ČAPKO,

savjetnica.

Sud je saslušao obraćanja gđe Maroševac-Čapko i gđe Stažnik, kao i njihove odgovore na pitanja koja su postavili suci Gričco, López Guerra, Vehabović, Hirvelä, Pinto de Albuquerque, Zupančič, Kalaydjieva i Šikuta.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

10. Podnositelj je rođen 1986. godine i živi u Rijeci.

A. Pozadina predmeta

11. Dana 13. ožujka 2007., između 2:00 i 3:30 sati u noći, na Vežici, stambenoj četvrti Rijeke, počinjena su tri ubojstva, oružana pljačka i palež.

12. Kasnije tog istog dana brojne su osobe s Vežice privedene na ispitivanje u Policijsku upravu Primorsko-goransku, Treću policijsku postaju Rijeka (dalje u tekstu: „Policijska postaja Rijeka”).

13. Oko 13:00 sati tog istog dana podnositelj zahtjeva doveden je u Policijsku postaju Rijeka radi ispitivanja. Uzeti su mu uzorci krvi za analizu DNK i policija je pretražila njegov stan i mobilni telefon te zaplijenila niz njegovih osobnih predmeta.

14. Podnositelj zahtjeva zadržan je Policijskoj postaji Rijeka do njegovog formalnog uhićenja 14. ožujka 2007. u 9:50 sati u vezi s prethodno navedenim kaznenim djelima.

B. Ispitivanje podnositelja zahtjeva od strane policije dana 14. ožujka 2007.

1. Podnositeljeva verzija događaja

15. Prema podnositelju zahtjeva, 14. ožujka 2007. oko 10:40 sati, njegova je majka, koja je živjela i radila u Italiji, pozvala odvjetnika G.M. i zatražila od njega da zastupa podnositelja zahtjeva. G.M. je došao u Policijsku postaju Rijeka u 10:45 sati, no policijski službenici odbili su mu dopustiti da vidi podnositelja zahtjeva. G.M. je ostao u Policijskoj postaji Rijeka do podneva. Želio je podnijeti kaznenu prijavu protiv nepoznate osobe zbog zlorabe ovlasti i nezakonitog iznuđivanja priznanja, no policijski službenici odbili su zaprimiti njegovu prijavu na temelju toga što nije imao punomoć i izgurali su ga van iz policijske postaje. G.M. je odmah obavijestio zamjenike Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci, D.K. i I.B. o incidentu i oni su načinili zabilješku u svojem spisu predmeta. Županijski sud u Rijeci također je odmah obaviješten.

16. Oko 13:30 sati otac podnositelja zahtjeva potpisao je punomoć kojom se odvjetnik G.M. ovlašćuje za obranu njegovog sina. Odvjetnički vježbenik B.P. tada je pokušao podnijeti tu punomoć policiji, no rečeno mu je da ode.

17. U određenom trenutku između 15:00 i 15:30 sati G.M. je opet pokušao kontaktirati podnositelja zahtjeva u Policijskoj postaji Rijeka, no uskraćen mu je pristup k njemu.

18. Oko 15:30 sati G.M. je prijavio prethodno opisane događaje načelniku Policijske uprave Primorsko-goranske, g. V., koji je načinio zabilješku o njihovom razgovoru.

19. Podnositelj zahtjeva ni u jednom trenutku nije obaviješten da je G.M. angažiran i da je on došao u Policijsku postaju Rijeka.

20. Prema podnositelju zahtjeva, on je više puta tražio od policijskih službenika Policijske postaje Rijeka da se pozove G.M., no rečeno mu je da su ga pokušali kontaktirati, ali nisu dobili nikakav odgovor.

2. Vladina verzija događaja

21. Prema Vladi, 14. ožujka 2007. u 18:00 sati, podnositelj zahtjeva pristao je da ga zastupa odvjetnik M.R., bivši načelnik Policijske uprave Primorsko-goranske. On je došao u Policijsku postaju Rijeka oko 19:45 sati. Vlada navodi kako je podnositelj zahtjeva odabrao M.R.-a iz popisa odvjetnika Riječke odvjetničke komore koji mu je dala policija te da je ispitivanje podnositelja zahtjeva počelo u 20:10 sati. Prema zapisniku o ispitivanju podnositelja zahtjeva, policija ga je upozorila na njegovo pravo da ne inkriminira samoga sebe i njegovo pravo na šutnju, a on je izrijeком naveo na zapisnik da je njegov odvjetnik M.R.

3. Izvadak iz zapisnika o ispitivanju podnositelja zahtjeva

22. Mjerodavan dio zapisnika o policijskom ispitivanju podnositelja zahtjeva od strane službenika T.K. i Z.N. dana 14. ožujka 2007., koje je počelo u 20:10 sati i završilo u 23:00 sata, glasi kako slijedi:

„Obaviješten sam o razlozima za moje uhićenje, kaznenim djelima za koje sam optužen, mojim pravima, pravu da ne dajem odgovore i pravu na branitelja, kao i o pravu da članovi moje obitelji budu obaviješteni o mojem uhićenju. Odabrao sam i dao punomoć branitelju iz Rijeke, M.R., da me zastupa u ovom postupku i savjetovao sam se s njim nasamo. Nakon savjetovanja s odvjetnikom [M.]R., odlučio sam dati svoj iskaz.

...”

Zapisnik potom sadrži opis mjerodavnih događaja, što ga je dao podnositelj zahtjeva, što se odnosi na optužbe protiv njega: priznao je da je u noći 13. ožujka 2007., zajedno s L.O. i R.Lj., otišao u stan Đ.V. na Vežici, gdje je od Đ.V. uzeo određeni novčani iznos i potom pucao i ubio njega, njegovu djevojku i njegova oca. Potom je zapalio njihov stan kako bi uništio svaki trag da je bio tamo. Također je izjavio da je L.O. i R.Lj. obećao da će priznati zločine i preuzeti krivicu ako ih uhite.

Završni dio izvješća glasi:

„Nemam nikakvih simptoma apstinencijskog sindroma ili bilo koje druge krize. Dao sam svoj iskaz svojevrijedno i u prisutnosti svog odvjetnika i županijskog državnog odvjetnika. Pročitao sam cjelokupnu izjavu i nakon toga je potpisujem kao istinitu.”

Podnositelj zahtjeva potpisao je svaku stranicu zapisnika o svojoj izjavi.

C. Ispitivanje od strane istražnog suca dana 15. ožujka 2007. u 13:15 sati

23. Mjerodavni dio pisanog zapisnika o ispitivanju podnositelja zahtjeva od strane istražnog suca glasi:

„Kao odgovor na pitanje suda o odabiru branitelja zbog toga što spis predmeta uključuje zapisnik o ispitivanju osumnjičenika u prisutnosti branitelja M.R. te također punomoć koju su potpisali roditelji u korist odvjetnika G.M., osumnjičenik odgovara:

„Potpisat ću punomoć u korist g. G.M., odvjetnika iz Rijeke i ovime povlačim punomoć danu u korist odvjetnika M.R.”

...

Na pitanje branitelja je li on angažirao odvjetnika [M.]R., osumnjičenik odgovara:

„Ne, ja ga nisam angažirao. Izričito sam rekao policijskim službenicima da želim da me zastupa G.M.

Ne znam ništa o tome da je G.M. dolazio u prostore policije.”

...

Na dodatno pitanje branitelja je li bio pod utjecajem droga, osumnjičenik odgovara:

„Bio sam pod utjecajem alkohola i droga.”

...”

24. Dana 16. ožujka 2007. G.M. je podnio zahtjev istražnom sucu za izuzeće Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci i svih njegovih zamjenika. Istražni sudac proslijedio je zahtjev Županijskom državnom odvjetništvu u Rijeci. Mjerodavni dio zahtjeva glasi:

„Prije otprilike trideset minuta branitelj je saznao da je Županijski državni odvjetnik u Rijeci, D.H., prisustvovao ispitivanju Ivana Dvorskog kao osumnjičenika koje su policijski službenici Policijske postaje Rijeka vodili 14. ožujka 2007. oko 19:00 sati u prisutnosti ‚branitelja‘ M. R.

Istoga je datuma oko 10:40 sati Lj.D., majka Ivana Dvorskog koja živi i radi u Italiji, nazvala [G.M.] i zamolila ga da brani njezina sina Ivana koji je bio osumnjičen za kazneno djelo teškog ubojstva. [G.M.] je oko 10:45 sati stigao u Policijsku postaju Rijeka, ali mu policijski službenici nisu dopustili da vidi Ivana Dvorskog i također [Ivanu Dvorskom] nisu rekli da je njegova majka angažirala odvjetnika. [G.M.] je ostao u Policijskoj postaji Rijeka do podneva. Želio je podnijeti kaznenu prijavu protiv nepoznate osobe zbog zloporabe ovlasti i nezakonitog iznuđivanja priznanja, no policijski službenici odbili su zaprimiti njegovu prijavu na temelju toga što nije imao punomoć i izgurali su ga van iz policijske postaje. G.M. je odmah obavijestio zamjenike Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci, D.K. i I.B. o incidentu i oni su načinili službenu zabilješku u svojem spisu predmeta.

Stoga je Županijski državni odvjetnik u Rijeci oko 12:30 sati već znao da je majka [Ivana Dvorskog] angažirala [G.M.] te da on nije mogao stupiti u kontakt sa svojim klijentom.

Županijski sud [u Rijeci] također je odmah obaviješten.

Oko 13:30 sati otac Ivana Dvorskog potpisao je punomoć za obranu svojega sina. Odvjetnički vježbenik B.P. [tada] pokušao je podnijeti tu punomoć policiji, no policija mu je rekla da ‚odjebe s tom punomoći‘ te ona stoga nije predana.

Između otprilike 15:00 i 15:30 sati branitelj [G.]M. opet je pokušao kontaktirati sa svojim klijentom u Policijskoj postaji Rijeka, no uskraćen mu je pristup k njemu... Međutim, branjenik nije ni u jednom trenutku bio obaviješten da je branitelj angažiran i da je došao u Policijsku postaju Rijeka.

Oko 15:30 sati [G.M.] je obavijestio načelnika Policijske uprave Primorsko-goranske... g. V. koji je očito sastavio službenu zabilješku o njihovom razgovoru. Međutim, branjenik nije ni u jednom trenutku bio obaviješten da je angažiran branitelj i nikada mu nije postavljeno pitanje želi li da ga zastupa odvjetnik kojega je angažirala njegova obitelj.

Osim toga, sve vrijeme od kada je doveden u Policijsku postaju Rijeka, [Ivan Dvorski] je više puta tražio da se pozove [G.M.], no policijski su mu službenici rekli da su ga pokušali kontaktirati, ali nisu dobili nikakav odgovor. Kada je doveden u policijsku postaju, branjeniku su uzeti uzorci krvi. Oni dokazuju da je u krvi imao visoku razinu alkohola i droge.

Između 13:00 sati 13. ožujka 2007. i otprilike 19:00 sati 14. ožujka 2007. (ovo je vremensko razdoblje poznato [G.M.-u] samo iz neformalnih izvora jer nije imao pristup spisu predmeta Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci) branjeniku nije dana hrana.

Jasno je da je Državni odvjetnik u Rijeci, D.H., zanemario sve ove činjenice iako su mu bile poznate i, iako je osobno bio prisutan, dopustio je da se branjenik ispita u prisutnosti odvjetnika kojega [niti je on zatražio] niti ga je ... angažirala njegova obitelj. To znači da je priznanje iznuđeno nezakonito, suprotno članku 225. stavku 8. Zakona o kaznenom postupku s obzirom da je državni odvjetnik u Rijeci znao od otprilike 12:30 sati [14. ožujka 2007.] tko je branitelj [po izboru podnositelja zahtjeva].

[G.M.] je istoga datuma poslao punomoć Policijskoj upravi Primorsko-goranskoj, a pisani su prigovori također poslani Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, Glavnom državnom odvjetniku Republike Hrvatske, Županijskom državnom odvjetništvu u Rijeci, Hrvatskoj odvjetničkoj komori, Ministarstvu pravosuđa, Ministarstvu unutarnjih poslova, načelniku Policijske uprave Primorsko-goranske i Županijskom sudu u Rijeci. ...”

D. Istraga

25. Dana 16. ožujka 2007. otvorena je istraga protiv podnositelja zahtjeva, L.O. i R.Lj. pod sumnjom da su 13. ožujka 2007. na Vežici počinili tri teška ubojstva i palež.

26. Dana 23. ožujka 2007. Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske odbacio je zahtjev G.M. za izuzeće Županijskog državnog odvjetnika u

Rijeci na temelju toga što nije bilo razloga za njegovim izuzećem u tom predmetu. Mjerodavni dio odluke glasi:

„... pribavljena je izjava D.H., Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci.

U svojoj izjavi Županijski državni odvjetnik u Rijeci kaže da je dana 14. ožujka 2007. oko 10:00 sati bio u prostorijama Treće policijske postaje u Rijeci zajedno sa svojim kolegom I.B.-L., gdje su ih obavijestili o dokazima pribavljenima do tog trenutka i svim dokazima koje je preostalo prikupiti u vezi s predmetnim događajima. Vratio se u prostorije Županijskog državnog odvjetnika oko 13:00 sati, kada su ga zamjenici D.K. i I.B. obavijestili da je u prostorije Županijskog državnog odvjetnika došao odvjetnik G.M. i požalio se na postupak policijskih službenika Treće policijske postaje Rijeka koji su mu odbili pristup Ivanu Dvorskom premda mu je majka Ivana Dvorskog [koja ga je nazvala iz] Italije, dala usmenu punomoć. Odvjetnik nije dao nikakav dokaz o punomoći za zastupanje Ivana Dvorskog ili o svom telefonskom razgovoru s majkom Ivana Dvorskog. Nije mogao stupiti u vezu s ocem osumnjičenika jer ga nije mogao pronaći zbog toga što nije imao stalnu adresu.

Nakon što je [Županijski državni odvjetnik u Rijeci D.H.] napustio prostorije Županijskog državnog odvjetništva, nije imao nikakvih dodatnih informacija o postupcima prethodno spomenutog odvjetnika.

U 17:00 sati [D.H.] se vratio u Treću policijsku postaju Rijeka u vezi s dotičnim predmetom. Tamo mu je jedan inspektor Policijske uprave Primorsko-goranske rekao da je osumnjičenik Ivan Dvorski voljan iznijeti svoju obranu u prisutnosti svog branitelja, M.R., i postignut je dogovor da će ispitivanje početi oko 19:00 sati. M.R. je stigao u Treću policijsku postaju u 18:40 sati i zajedno su otišli u sobu gdje je bio osumnjičenik Ivan Dvorski. Tamo je osumnjičenik potpisao punomoć u korist odvjetnika M.R. te se složio da će [M.R.] biti prisutan tijekom njegovog policijskog ispitivanja. Nakon toga, na zahtjev M.R., osumnjičeniku je dopušten razgovor s tim odvjetnikom nasamo. Nakon deset minuta svi su se preselili u drugu sobu, gdje je osumnjičenik, u prisutnosti svojeg odvjetnika, Županijskog državnog odvjetnika, dva policijska inspektora i daktilografa iznio svoju obranu, koja je zabilježena u pisanom obliku, a sve to je trajalo više od tri sata. Nakon toga svi su potpisali pisani zapisnik [o ispitivanju] i napustili sobu zajedno s odvjetnikom M.R.

...”

27. Dana 26. ožujka 2007. Županijski državni odvjetnik u Rijeci odbacio je zahtjev za izuzeće svojih zamjenika na istom temelju. Mjerodavni dio te odluke glasi:

„Zamjenica Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci I.B.-L. rekla je da uopće nije sudjelovala u policijskom ispitivanju Ivana Dvorskog te da nije imala nikakvih saznanja o toj fazi postupka i posebice da nije imala nikakvih informacija o zastupanju Ivana Dvorskog ili njegovom odabiru branitelja tijekom njegovog ispitivanja. Znala je jedino da je 14. ožujka 2007. odvjetnik G.M. došao u prostorije Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci gdje se srela s njim. On se požalio na odabir branitelja za Ivana Dvorskog. Rekao je da je on branitelj Ivana Dvorskog nakon što mu je njegova majka dala punomoć putem telefonskog razgovora. Ona [I.B.-L.] je primijetila da to ne može predstavljati valjanu punomoć ...

Izjave zamjenika Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci D.K. i I.B. dokazuju da su jedine informacije koje su imale o postupanju policije došle od odvjetnika [G.]M. koji je želio iznijeti pritužbu na postupanje policijskih službenika u vezi s odabirom odvjetnika koji zastupa i brani Ivana Dvorskog. ... D.K. je načinio službenu zabilješku

o tome i pokazao ju je odvjetniku G.M. Izjave zamjenika Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci D.K. i I.B. dokazuju da je [G.M.] spomenuo punomoć koju mu je dala majka Ivana Dvorskog, koja je živjela u Italiji i s kojom je G.M. razgovarao putem telefona. Zamjenici su mu rekli da punomoć dana putem telefona ne može biti smatrana valjanom. Nisu imali nikakvih saznanja o bilo kakvim drugim postupcima, uključujući pribavljanja punomoći od oca Ivana Dvorskog...”

28. Dana 28. ožujka 2007. G.M. je obavijestio Županijski sud u Rijeci da više neće zastupati podnositelja zahtjeva te je predsjednik Županijskog suda u Rijeci 30. ožujka 2007. imenovao S. Maroševac-Čapko da po službenoj dužnosti zastupa podnositelja zahtjeva.

29. Tijekom istrage saslušano je nekoliko svjedoka, a istražni sudac dobio je izvješće o uvidu na mjestu zločina te pretraži i pljenidbi, kao i izvješća medicinskih vještaka, vještaka za požar i balističkih vještaka.

E. Postupak po optužnici

30. Dana 12. srpnja 2007. Županijsko državno odvjetništvo u Rijeci podiglo je na Županijskom sudu u Rijeci optužnicu protiv podnositelja zahtjeva, L.O. i R.Lj. po tri točke optužnice za teško ubojstvo i jednoj točki za palež počinjene 13. ožujka 2007. na Vežici.

31. Podnositelj zahtjeva, kojeg je zastupala odvjetnica po službenoj dužnosti S.M.Č., uložio je 24. srpnja 2007. Županijskom sudu u Rijeci prigovor protiv optužnice na temelju brojnih materijalnih i postupovnih nedostataka sadržanih u optužnici. Također je obrazložio da je svoju izjavu na policiji dao pod utjecajem alkohola i droga. Nije iznio nikakve primjedbe u pogledu svog branitelja tijekom policijskog ispitivanja.

32. Vijeće od triju sudaca Županijskog suda u Rijeci odbacilo je 28. kolovoza 2007. prigovor podnositelja zahtjeva protiv optužnice kao neosnovan.

33. Dana 9. listopada 2007., prvoga dana suđenja, podnositelj zahtjeva i ostali optuženi izjasnili su se da nisu krivi po svim točkama optužbe i prvostupanjski je sud saslušao svjedočenja sedmero svjedoka.

34. Druga rasprava održana je 11. listopada 2007. i na njoj je sud pregledao videozapise istrage na mjestu zločina i autopsije žrtava.

35. Daljnje rasprave održane su 12. studenoga 2007. i 11. siječnja 2008., a prvostupanjski sud na njima je saslušao svjedočenja devetero svjedoka.

36. Na raspravi održanoj 14. siječnja 2008. svjedočila su dva vještaka za toksikologiju, vještak za otiske prsta, vještak za balistiku i vještak za DNK. Obrana nije uložila prigovor na njihova svjedočenja. Na istoj raspravi svjedočilo je još četvero svjedoka.

37. Na raspravi 15. siječnja 2008. prvostupanjski sud saslušao je svjedočenja još jednog vještaka za toksikologiju i patologa, kao i trinaest drugih svjedoka. Obrana nije uložila prigovor glede svjedočenja vještaka,

no od prvostupanjskog je suda zatražila da naloži psihijatrijsko izvješće o podnositelju zahtjeva.

38. Na istoj raspravi braniteljica je zatražila da se naloži izvješće vještaka za rukopis glede potpisa podnositelja zahtjeva na zapisniku o njegovoj izjavi danoj policiji 14. ožujka 2007. Obrazložila je da podnositelj zahtjeva nije potpisao nikakav zapisnik tijekom svojeg policijskog ispitivanja.

39. Prvostupanjski sud smatrao je da u tom trenutku nije potrebno nalagati psihijatrijsko izvješće te je stoga odbacio zahtjev podnositelja u tom pogledu. Međutim, naložio je izvješće vještaka za rukopis glede potpisa na zapisniku o izjavi podnositelja zahtjeva danom policiji.

40. Dana 23. siječnja 2008. vještakinja za rukopis podnijela je svoje izvješće. Zaključila je da je podnositelj zahtjeva potpisao zapisnik o svojoj izjavi danoj policiji 14. ožujka 2007.

41. Još jedna rasprava održana je 12. ožujka 2008. i na njoj su svjedočili medicinski vještak, vještak za požare i još jedan drugi svjedok. Vještakinja za rukopis također je usmeno svjedočila, potvrđujući svoje prethodne zaključke. Odvjetnica podnositelja zahtjeva osporila je vjerodostojnost tih zaključaka i uputila zahtjev da se naloži dodatno izvješće, no prvostupanjski je sud zahtjev odbio. Prvostupanjski sud naložio je na istoj raspravi psihijatrijsko izvješće o podnositelju zahtjeva i ostalim optuženicima.

42. Dana 2. travnja 2008. podnositelj zahtjeva zatražio je od Županijskog suda u Rijeci da pozove odvjetnika G.M. kao svjedoka u vezi s navodnom nezakonitom policijskom iznudom njegovog priznanja. Istaknuo je da G.M.-u nije bilo dopušteno da ga vidi dok je bio u policijskom pritvoru te je izjavio da su ga policijski službenici natjerali da prizna.

43. Dana 24. travnja 2008. svoje su izvješće Županijskom sudu u Rijeci podnijela dva psihijatrijska vještaka. Zaključili su da podnositelj zahtjeva pati od graničnog poremećaja ličnosti i ovisnosti o heroinu i alkoholu. Međutim, nisu otkrili nikakav izraziti psihički poremećaj ili bolest. Zaključili su da je, čak i pod pretpostavkom da je u vrijeme počinjenja ubojstva bio pod utjecajem opojnih sredstava, bio dovoljno ubrojav da bi razumio prirodu svojih djela iako je ta ubrojivost bila donekle smanjena. Što se tiče njegove ubrojivosti prilikom podmetanja požara, zaključili su da je podnositelj zahtjeva u vrijeme kada je kazneno djelo počinjeno bio sposoban razumjeti prirodu svojih djela i kontrolirati svoje postupke.

44. Na raspravi održanoj 26. lipnja 2008. psihijatrijski vještaci potvrdili su svoje zaključke i stranke nisu imale prigovore na njihova svjedočenja. Prvostupanjski sud također je odbacio zahtjev podnositelja za saslušanjem odvjetnika G.M. kao svjedoka na temelju toga što su sve mjerodavne činjenice već utvrđene.

45. Na istoj raspravi jedan od optuženih, R.Lj., potvrdio je tijekom događaja koji je podnositelj zahtjeva opisao u svojoj izjavi danoj policiji 14.

ožujka 2007. Međutim, R.Lj. je tvrdio da nije osobno sudjelovao u ubijanjima jer se uspaničio i napustio stan kad je čuo svađu.

46. Nakon što je R.Lj. dao svoj iskaz, zamjenik Županijskog državnog odvjetnika izmijenio je optužnicu. Podnositelj zahtjeva optužen je za tri teška ubojstva, oružanu pljačku i palež, dok su L.O. i R.Lj. optuženi za oružanu pljačku te pomaganje i poticanje počinitelja kaznenog djela. Podnositelj zahtjeva i ostali optuženici izjasnili su se da nisu krivi za optužbe navedene u izmijenjenoj optužnici.

47. Dana 27. lipnja 2008. usmeno je svjedočio L.O., potvrđujući tijek događaja kako ga je opisao R.Lj. Izjavio je da je nakon što se podnositelj zahtjeva posvađao s Đ.V. čuo pucnjeve, nakon čega se uspaničio i napustio stan.

48. Na istoj su raspravi stranke održale završne riječi. Braniteljica podnositelja zahtjeva argumentirala je kako nije dokazano da je podnositelj zahtjeva počinio kaznena djela za koja je optužen. Međutim, istaknula je da bi, smatra li prvostupanjski sud drugačije, prilikom izricanja osude u obzir trebalo uzeti podnositeljevo priznanje policiji i njegovo iskreno kajanje.

49. Dana 30. lipnja 2008. Županijski sud u Rijeci proglasio je podnositelja zahtjeva krivim za tri optužbe za teško ubojstvo i za optužbe za oružanu pljačku i palež te ga je osudio na kaznu zatvora u trajanju od četrdeset godina. Prvostupanjski sud najprije je ispitao podnositeljevo priznanje u odnosu na priznanja ostalih suoptuženika, L.O. i R.Lj., te je zaključio da je njegovo priznanje u osnovi bilo u skladu s njihovim svjedočenjima. Prilikom proglašavanja podnositelja zahtjeva krivim, prvostupanjski sud također je uzeo u obzir njegovo priznanje i usporedio ga je s dokazima iz spisa predmeta.

50. Prvostupanjski sud posebice se oslanjao na zapisnike o pretrazi i pljenidbi te fotografije na kojima optuženi L.O. drži isti tip pištolja koji je bio upotrijebljen za ubojstva. Na temelju iskaza svjedoka i snimaka obližnje kamere za video nadzor prvostupanjski sud zaključio je da su podnositelj zahtjeva i ostali suoptuženici kritičnog datuma došli u stan Đ.V. Nadalje, balistička izvješća i izvješća s mjesta zločina ukazivala su na to da su detalji iskaza podnositelja zahtjeva i njegovih suoptuženika bili točni te je tijekom događaja bio utvrđen na temelju izvješća o požaru, balističkih i toksikoloških izvješća te izvješća o DNK. Prvostupanjski sud također je zaključio da iskaze optuženika u pogledu načina na koji su izvršena ubojstva podupiru izvješće o autopsiji, svjedočenje patologa dano tijekom suđenja, izvješće s mjesta zločina te izjave svjedoka o pucnjevima koji su se čuli u stanu Đ.V. Nadalje, glede optužbi za palež, prvostupanjski sud ispitao je materijale s mjesta zločina i dokaze iz izvješća vještaka za požare, kao i medicinska izvješća i izvješća o šteti koja su predale žrtve te izjave više stanara zgrade u kojoj je došlo do požara.

51. Glede policijskog ispitivanja podnositelja zahtjeva i zahtjeva obrane da se sasluša odvjetnik G.M. (vidi prethodne stavke 41. i 43.), Županijski sud u Rijeci zabilježio je:

„Prvooptuženi Ivan Dvorski priznao je kaznena djela oružane pljačke, teškog ubojstva Đ.V., M.Š. i B.V. ... točno kako je navedeno u izreci ove presude pred policijom i u prisutnosti branitelja. On je kasnije pokušao osporiti taj iskaz, tvrdeći da nije angažirao odvjetnika M.R. i da je rekao policijskim službenicima da je želio G.M. za svog odvjetnika, da je u vrijeme kada je odveden u policijsku postaju bio pod utjecajem alkohola i droga i tako dalje. Ipak, ova obrana nije prihvatljiva. Pisani zapisnik o uhićenju dokazuje da je prvooptuženi Ivan Dvorski uhićen 14. ožujka 2007. u 9:50 sati u Trećoj policijskoj postaji Rijeka, i da je odvjetnik [M.]R., u čiju je korist prvooptuženi Ivan Dvorski potpisao punomoć, došao u policijsku postaju 14. ožujka 2007. u 19:45 sati. Pisani zapisnik o ispitivanju tada osumnjičenog Ivana Dvorskog dokazuje da je M.R. obaviješten u 18:15 sati, a da je ispitivanje počelo u 20:10 sati. Osim službenika riječke policije, daktilografa i branitelja tada osumnjičenika Ivana Dvorskog, tijekom ispitivanja bio je prisutan i Županijski državni odvjetnik. Uvodni dio pisanog zapisnika [ukazuje] da je tada osumnjičenik Ivan Dvorski jasno naveo da je odabrao i opunomoćio M.R. da postupa kao njegov branitelj te se savjetovao s njime, nakon čega je odlučio dati svoj iskaz. Pisani zapisnik pravilno je potpisan od strane prisutnih osoba. Prvooptuženi Ivan Dvorski pročitao je pisani zapisnik prije no što ga je potpisao. Stoga prethodno dokazuje, bez sumnje, da je osporavanje od strane prvooptuženog Ivana Dvorskog da nije angažirao M.R. kao svog odvjetnika neosnovano. Tijekom suđenja, na zahtjev braniteljice Ivana Dvorskog, vještakinja za rukopis dala je svoje mišljenje o potpisu Ivana Dvorskog na pisanom zapisniku o njegovom policijskom ispitivanju. Mišljenje vještakinje dokazalo je, izvan svake sumnje, da je osporavani potpis upravo potpis Ivana Dvorskog. Vijeće prihvaća takve zaključke u njihovoj cijelosti. Te zaključke dodatno je obrazložila vještakinja Lj.Z. na raspravi. Njeni su zaključci dani na objektivan, nepristran i profesionalan način. Stoga je policijsko ispitivanje prvooptuženog Ivana Dvorskog izvršeno u skladu s odredbama Zakona o kaznenom postupku.

...

Zahtjev braniteljice [Ivana Dvorskog] da se kao svjedok sasluša odvjetnik G.M. ... odbijen je kao nevažan. Naime, dokumenti iz spisa predmeta ne otkrivaju da je bilo riječi o policijskoj iznudi priznanja, već samo [bilježe] vrijeme kada je odvjetnik [M.]R. došao [u policijsku postaju], nakon čega je započelo ispitivanje [Ivana Dvorskog] u prisutnosti odvjetnika kojemu je potpisao punomoć ... Nitko, uključujući branitelja [Ivana Dvorskog] koji je bio prisutan tijekom policijskog ispitivanja – odvjetnika [M.]R. – nije naveo ništa o nezakonitoj iznudi priznanja i ne postoje indicije o tome u zapisniku o ispitivanju Ivana Dvorskoga [koji] je tada [bio] samo osumnjičenik.”

52. Podnositelj zahtjeva uložio je 6. studenoga 2008. žalbu Vrhovnom sudu Republike Hrvatske protiv presude prvostupanjskog suda. Žalio se, *inter alia*, da je osuda bila temeljena na njegovom priznanju policiji koje nije dano u prisutnosti odvjetnika po vlastitom izboru, odnosno G.M., već u prisutnosti odvjetnika M.R. kojeg mu je dodijelila policija. Podnositelj zahtjeva također je uputio na zahtjev za izuzeće Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci i svih njegovih zamjenika koji je 16. ožujka 2007. predao G.M., ističući dio tog zahtjeva u kojem se navodi da mu je tijekom

policijskog pritvora uskraćena hrana. Mjerodavni dio žalbe podnositelja zahtjeva glasi:

„Iskaz koji je prvooptuženi dao policiji nezakonito je pribavljen zbog sljedećih razloga. Kada je prvooptuženi doveden u Treću policijsku postaju Rijeka, ozbiljno su kršena njegova prava na obranu. Ipak, tijekom suđenja to je kršenje zanemareno. Dana 14. ožujka 2007. majka prvooptuženika i potom i njegov, sada pokojni, otac angažirali su G.M.-a kao njegovog branitelja pred policijom nakon što je on uhićen. Ipak, G.M.-u nije bilo dopušteno pristupiti optuženiku i kasnije je obavijestio mjerodavna tijela vlasti o istome, no ona su to zanemarila. G.M. je stoga uložio tužbu pred Općinskim sudom u Rijeci u pogledu nezakonitog postupanja, kao i zahtjev za izuzeće Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci i svih njegovih zamjenika. U tom je zahtjevu ustvrdio da prvooptuženom policija nije dala nikakvu hranu od 13. ožujka 2007. u 13:00 sati, kada je doveden u Treću policijsku postaju Rijeka, sve dok nije pristao da ga zastupa odvjetnik M.R. dana 14. ožujka oko 19:00 sati kako bi dao iskaz kojim bi se inkriminirao, što je suprotno odredbama članka 225. stavaka 8. Zakona o kaznenom postupku. Zbog toga je braniteljica zatražila da se odvjetnik G.M. ispita [na suđenju] jer je on imao saznanja o policijskom ispitivanju prvooptuženog.”

53. Dana 8. travnja 2009. Vrhovni sud je odbio žalbu podnositelja zahtjeva kao neosnovanu. Glede njegovih žalbi o izjavi danoj policiji, sud je zabilježio:

„... Zakonitost [izjave dane policiji] nisu doveli u pitanje prigovori žalitelja da M.R. nije bio njegov odvjetnik i da je njegov odvjetnik bio G.M. kojega su istoga dana angažirali njegovi otac i majka, niti su njezinu zakonitost u pitanje doveli prigovori da je žalitelju uskraćena hrana u razdoblju između 13:00 sati 13. ožujka 2007. i 19:00 sati 14. ožujka 2007., dok nije pristao angažirati M.R. kao odvjetnika jer je, prema zapisniku o njegovu uhićenju (stranice ...), žalitelj uhićen u 9:50 sati 14. ožujka 2007., dok je odvjetnik M.R. [u policijsku postaju] stigao u 18:45 sati istoga dana.”

54. Podnositelj zahtjeva uložio je 14. rujna 2009. daljnju žalbu Vrhovnom sudu protiv drugostupanjske presude ponavljajući prethodne argumente. Mjerodavni dio žalbe glasi:

„Prvooptuženi se mora osvrnuti na zaključke žalbenog suda da tvrdnja da mu je hrana uskraćena od 13:00 sati 13. ožujka 2007. sve dok nije pristao da ga zastupa odvjetnik M.R. u 19:00 sati 14. ožujka 2007. nema utjecaja na zakonitost dokaza [zapisnik o njegovom ispitivanju] jer je pisanim zapisnikom o njegovom uhićenju dokazano da je on uhićen 14. ožujka 2007. u 9:50 sati, dok je odvjetnik M.R. došao istoga dana u 18:45 sati. Bilješka o prisutnosti F/949 koja se nalazi u spisu predmeta, dokazuje da je prvooptuženi doveden u policijsku postaju 13. ožujka 2007. u 14:00 sati te je ondje zadržan. Uhićen je sljedećeg dana, kako je to utvrdio prvostupanjski sud. Ipak, nije točno da je odvjetnik M.R. došao u policijsku postaju u 18:45 sati – došao je u 19:45 sati, što dokazuje kako su navodi prvooptuženog istiniti. Tu se činjenicu moglo provjeriti svjedočenjem odvjetnika G.M. koji je zastupao prvooptuženog tijekom istrage ...”

55. Dana 17. prosinca 2009. Vrhovni sud je, u svojstvu suda posljednje instance, odbio žalbu podnositelja zahtjeva kao neosnovanu. Sud je istaknuo da je zapisnik o iskazu podnositelja zahtjeva upućivao da je odabrao M.R.-a da ga zastupa tijekom policijskog ispitivanja i da mu je M.R. dao odgovarajući pravni savjet. Vrhovni sud je također zabilježio da ništa u

spisu predmeta ne ukazuje na to da se s podnositeljem zahtjeva loše postupalo ili da je prisiljavan na priznanje. Mjerodavni dio presude glasi:

„Nije u pravu žalitelj kada tvrdi da je sud prvog stupnja počinio apsolutno bitnu postupovnu povredu iz članka 367. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku, kada je osuđujuću presudu temeljio na obrani optuženika pred redarstvenim vlastima u nazočnosti branitelja, a radi se [prema viđenju žalitelja] o nezakonitom dokazu u smislu članka 9. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku, zbog čega je zapisnik o ispitivanju osumnjičenika pred redarstvenim vlastima (u nazočnosti branitelja) trebalo i izdvojiti iz spisa predmeta. Pritom žalitelj osporava obrazloženje drugostupanjske presude o tome da na zakonitost dokaza nije bila od utjecaja tvrdnja žalitelja, da mu je tijekom prethodnog privođenja i uhićenja bila uskraćena hrana sve do trenutka dok nije pristao da ga zastupa M.R. Ove tvrdnje žalitelja drugostupanjski sud pobio je svim onim formalno utvrđenim podacima sadržanim u zapisniku o [njegovom] ispitivanju u nazočnosti odvjetnika 14. ožujka 2007. godine.

Ovaj trećestupanjski sud primjećuje da se [prigovor] u vezi s pitanjem obavezne nazočnosti branitelja [tijekom ispitivanja], kao zakonskog uvjeta za dokaznu valjanost dokaza, pribavljenih na ovaj način tijekom policijske istrage, odnosi na dva prigovora. Prvi prigovor se odnosi na uskratu pristupa odvjetniku prema [tuženikovom] vlastitom odabiru, dok se drugi prigovor odnosi na pritisak izvršen nad osumnjičenikom uskratom hrane (članak 225. stavak 8. Zakona o kaznenom postupku), zbog čega je on u konačnici, po stajalištu žalbe, i prihvatio nametnutog branitelja u osobi M.R. iako su mu roditelji još tijekom jutra 14. ožujka 2007. angažirali branitelja u osobi odvjetnika G.M.

Potrebno je naglasiti da je u okviru policijske kriminalističke istrage došlo je do uhićenja nekoliko osoba koje su poznate zbog zloporabe opojnih droga i vezama s oštećenikom Đ.V., posebno na području Gornje Vežice, i u okviru te akcije priveden je i optuženik Ivan Dvorski. Tek kada je ustanovljena osnovana sumnja da bi optuženik mogao biti mogući počinitelj odnosnih kaznenih djela, on je i uhićen 14. ožujka 2007. u 9:50 sati.

Istovremeno je otac optuženika, koji je bio u Hrvatskoj, dok je optuženikova majka bila u Italiji, bio obaviješten [o uhićenju] od strane redarstvenih vlasti u 14:10 sati, što dokazuje da je od tog vremena otac optuženika (nakon obavljenog telefonskog razgovora s majkom optuženika) mogao angažirati branitelja optuženiku, za što mu je svakako bilo potrebno određeno vrijeme. U takvim okolnostima, ovaj trećestupanjski sud donio je ocjenu da roditelji optuženika nisu mogli već potpisati punomoć odvjetniku po odabiru optuženika do 13:30 sati predmetnog dana.

Ostali podaci sadržani u izvješću o uhićenju optuženika, kao i podaci sadržani u zapisniku o njegovom ispitivanju pred policijom dokazuju da je optuženik 14. ožujka 2007., prema sadržaju izvješća o uhićenju, doveden u Treću policijsku postaju u Rijeci, a iz zapisnika o policijskom ispitivanju Ivana Dvorskog vidljivo je da je branitelj M.R. obaviješten u 18:15 sati, a u prostorije te policijske postaje pristupio je u 19:45 sati. Samo ispitivanje je započelo u 20:10 sati, a završeno je u 23:00 sata, uz prekid koji je uslijedio između 22:35 sati i 22:38 sati.

Treba naglasiti, da je u uvodnom dijelu zapisnika [o njegovom ispitivanju] osumnjičeni Ivan Dvorski izričito izjavio da je odabrao M.R. kao svog branitelja i potpisao punomoć u njegovu korist, dok zapisnik o ispitivanju dokazuje da je branitelj imao na raspolaganju skoro pola sata za savjetovanje s osumnjičenikom prije ispitivanja te ga je u tom vremenu mogao poučiti o njegovim pravima.

Stoga, ono bitno što proizlazi iz tako obavljene procesne formalne radnje opisane u zapisniku o ispitivanju osumnjičenika jest da je izabrani branitelj došao najmanje pola sata prije početka ispitivanja i u razgovoru s [osumnjičnikom], prije ispitivanja, mogao je dati [osumnjičniku] pravni savjet kao njegov izabrani branitelj.

Treba primijetiti da se suština osumnjičnikovog prava na prisutnost branitelja tijekom ispitivanja pred redarstvenim vlastima nalazi u potrebi za pravnom zaštitom njegovih prava, zbog čega se početak, tijek i završetak takve formalne [postupovne] radnje u cijelosti unosi u zapisnik [o ispitivanju].

To je i razlog zbog kojega sve suprotne tvrdnje, sada sadržane i u žalbi na drugostupanjsku presudu, a posebno one koje se odnose na potrebu saslušanja odvjetnika G.M., kao konkurirajućeg drugog [od strane osumnjičenika] izabranog branitelja, nema uporišta u sadržaju formalnog zapisnika o ispitivanju osumnjičenika od 14. ožujka 2007., kada taj zapisnik sadrži formalno unijet podatak o kontaktu s izabranim braniteljem, vremenu kada je izabrani branitelj pristupio u prostorije Treće policijske postaje u Rijeci, vremenu kada je započelo ispitivanje osumnjičenika, vremenu kratkotrajnog prekida, kao i vremenu završetka procesne radnje, koje su potvrdili i osumnjičenik i njegov izabrani branitelj potpisivanjem zapisnika, bez stavljanja ikakvih primjedbi na njegov sadržaj.

Međutim, neovisno o tome što je obrana optuženika u kontekstu policijskog ispitivanja u formalnom smislu zadovoljila uvjete iz članka 177. stavka 5. Zakona o kaznenom postupku, opći pravac obrane, kao i sadržaj te obrane glede konkretno poduzetih radnji, te priznanje djela, svojevolumeno je dao osumnjičenik, i njegov odabrani odvjetnik posve sigurno nije mogao utjecati na to, što istovremeno isključuje mogućnost svake psihičke prisile nad osumnjičnikom, kao i kasnije teze o nametnutom mu odvjetniku u fazi policijske istrage. Naprotiv, prava na obranu osumnjičenika u potpunosti su osigurana sukladno odredbama Ustava i Zakona o kaznenom postupku.

Stoga nema povrede iz članka 367. stavka 2. Zakon o kaznenom postupku u svezi s člankom 9. stavkom 2. Zakon o kaznenom postupku. Odbijanje dokaznog prijedloga obrane da se iz spisa predmeta izdvoji zapisnik o ispitivanju osumnjičenika pred policijom u nazočnosti izabranog branitelja kao nezakoniti dokaz, nije istovremeno povreda njegovih prava obrane, jer je zapisnikom o ispitivanju osumnjičenika pred policijom jasno i nedvojbeno dokazano da je odvjetnik koji je bio prisutan [tijekom ispitivanja] bio branitelj izabran optuženikovom slobodnom voljom, a to također proizlazi iz potpisane punomoći tom branitelju, koji je štitio prava osumnjičenika tijekom ispitivanja. Sukladno tome, odbijanje tog dokaznog prijedloga obrane ničim nije utjecao na zakonitost i pravilnost presude. Istovremeno, ne postoji potreba za saslušanjem novog izabranog branitelja u svojstvu svjedoka, a iz razloga koji su prethodno izloženi, činjenično stanje u tom predmetu nije ostalo nepotpuno ili netočno utvrđeno kako se to navodi u žalbi optuženika na drugostupanjsku presudu.”

56. Podnositelj zahtjeva podignuo je 11. ožujka 2010. ustavnu tužbu pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske. Žalio se, *inter alia*, da su tijekom policijskog pritvora s njim loše postupali te da je bio prisiljen da prizna. Žalio se i da mu je uskraćena mogućnost da njegovu obranu vodi odvjetnik njegova izbora. Ponovio je tvrdnje iz svojih prethodnih žalbi i dodao:

„Također je važno naglasiti da je na zasjedanju Vrhovnog suda, kao trećestupanjskog suda, održanom 17. prosinca 2009., obrana navela da je podnositelj zahtjeva doveden u policijsku postaju u 14:00 sati 13. ožujka 2007. i da je ta činjenica

prikazana u bilješci o prisutnosti F/949 koja je bila u spisu predmeta. Obrana je zatražila vijeće [Vrhovnog suda] da pogleda tu bilješku. Ipak, nakon kratkog ispitivanja spisa predmeta, utvrđeno je da dotični dokument nije moguće pronaći te da će se isti pregledati kasnije. Ipak, presuda Vrhovnog suda, u svojstvu trećestupanjskog suda, dokazuje da taj dokument [još uvijek] nije pronađen ...”

57. Dana 16. rujna 2010., Ustavni sud je odbacio podnositeljevu ustavnu tužbu. Potvrđujući obrazloženje Vrhovnog suda, Ustavni sud zabilježio je da je postupak u cjelini bio pošten i da u spisu predmeta nema dokaza u prilog tome da je s podnositeljem zahtjeva loše postupano tijekom policijskog pritvora.

II. MJERODAVNO PRAVO

A. Domaće pravo

58. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010) glase kako slijedi:

Članak 23.

„Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja ...”

Članak 29.

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.

U slučaju sumnje ili optužbe [podignute] zbog kažnjivog djela osumnjičenik, okrivljenik ili optuženik ima pravo:

...

– da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava da plati branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja pod uvjetom propisanim zakonom,

...”

59. Mjerodavne odredbe Kaznenog zakona („Narodne novine“, br: 110/1997, 27/1998, 129/2000, 51/2001, 105/2004, 84/2005, 71/2006) glase:

TEŠKO UBOJSTVO

Članak 91.

„Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

...

6. tko drugoga usmrti radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela,

...”

RAZBOJNIŠTVO**Članak 218.**

„(1) Tko uporabom sile protiv neke osobe ili prijetnjom da će izravno napasti na njezin život ili tijelo oduzme tuđu pokretnu stvar s ciljem da je protupravno prisvoji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Ako je razbojništvo počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, ili ako je uporabljeno kakvo oružje ili opasno oruđe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.”

DOVOĐENJE U OPASNOST ŽIVOTA I IMOVINE OPĆEOPASNOM RADNJOM ILI SREDSTVOM**Članak 263.**

„(1) Tko požarom, ... izazove opasnost za život ili tijelo ljudi ili za imovinu većeg opsega, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.”

...

(3) Ako su kaznena djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka počinjena na mjestu gdje je okupljeno više osoba ... počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

...”

TEŠKA KAZNENA DJELA PROTIV OPĆE SIGURNOSTI**Članak 271.**

„(1) Ako je kaznenim djelom iz članka 263. stavka 1. ..., ovoga Zakona prouzročena teška tjelesna ozljeda neke osobe ili imovinska šteta velikih razmjera, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.”

60. Mjerodavne odredbe Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002 i 62/2003) određuju kako slijedi:

Članak 62.

„(1) Okrivljenik može imati branitelja tijekom cijeloga kaznenog postupka, a i prije njegova početka, kad je to ovim Zakonom propisano. ...

(4) Branitelja okrivljeniku, osim ako se on tome izričito ne protivi, mogu uzeti i njegov zakonski zastupnik, bračni ili izvanbračni drug, srodnik u uspravnoj liniji, posvojitelj, posvojenik, brat, sestra i hranitelj.

...

(6) Branitelj je dužan podnijeti punomoć tijelu pred kojim se vodi postupak. Okrivljenik može branitelju dati i usmenu punomoć na zapisnik kod tijela pred kojim se vodi postupak.”

Članak 177.

” ...

(5) Tijekom istrage policijska tijela obavještavaju osumnjičenika u skladu s člankom 225. stavkom 2. ovog Zakona. Na osumnjičenikov zahtjev, redarstvene će mu vlasti omogućiti da uzme branitelja i u tu svrhu zastati s prikupljanjem obavijesti od osumnjičenika do dolaska branitelja a najkasnije do tri sata od kada je osumnjičenik izjavio da želi uzeti branitelja. ... Ako je iz okolnosti vidljivo da izabrani branitelj u tom roku ne može doći, redarstvene će vlasti osumnjičeniku omogućiti da uzme branitelja s liste dežurnih odvjetnika koju za područje županije sastavlja Hrvatska odvjetnička komora i dostavlja nadležnim policijskim upravama uz izvješće županijskom sudu. Ako osumnjičenik ne uzme branitelja ili pozvani branitelj u tom roku ne dođe, redarstvene vlasti mogu nastaviti s prikupljanjem obavijesti od osumnjičenika ... Državni odvjetnik ima pravo biti nazočan ispitivanju. Zapisnici redarstvenih vlasti o [svakom] iskazu osumnjičenika u nazočnosti branitelja mogu se upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku.

...”

Članak 225.

”....

(2) Okrivljeniku će se priopćiti zašto se okrivljuje i koje su osnovne sumnje protiv njega, a upozorit će se da nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na pitanja.

...”

61. Zakon o kaznenom postupku, s izmjenama iz 2011. godine, određuje kako slijedi:

Članak 502.

”....

(2) Odredbe o obnovi kaznenog postupka će se primijeniti i u slučaju kada je podnesen zahtjev za izmjenu pravomoćne sudske odluke na temelju konačne presude Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda prava i sloboda iz Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

(3) Zahtjev za obnovom postupka na temelju konačne presude Europskog suda za ljudska prava može se podnijeti u roku od trideset dana od datuma konačnosti presude Europskog suda za ljudska prava.”

Članak 574.

”....

(2) Ako je do stupanja na snagu ovog Zakona donesena kakva odluka protiv koje je po odredbama zakona po kojem je postupak vođen dopušten pravni lijek ili još teče rok za podnošenje pravnog lijeka, ili je pravni lijek podnesen, ali o njemu još nije odlučeno, u tom postupku primijenit će se odredbe zakona po kojem je donesena odluka, osim ako ovim Zakonom nije drukčije propisano.

(3) Odredbe članka 497. – 508. ovog Zakona na odgovarajući način će se primjenjivati i u postupcima povodom zahtjeva za obnovu kaznenog postupka podnesenima po odredbama Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine”, br. 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02., 62/03. i 115/06.).”

B. Mjerodavni materijali međunarodnog prava

Pravo pristupa odvjetniku po vlastitom izboru tijekom policijskog zadržavanja

(a) Vijeće Europe

(i) Pravila usvojena od strane Odbora ministara

62. Pravilo 93 Standardnih minimalnih pravila za postupanje sa zatvorenicima (Rezolucija (73)5 Odbora ministara Vijeća Europe) navodi:

„Zatvorenik kojem nije suđeno ima pravo, odmah po pritvaranju, izabrati svojeg pravnog zastupnika ... i primati posjete svojeg pravnog stručnjaka s ciljem obrane i kako bi se pripremao te mu davao i od njega primao povjerljive upute. Na njegov zahtjev dobiva sve potrebne prostore u tu svrhu. ... Razgovori između zatvorenika i njegova pravnog savjetnika mogu biti u vidnom, ali ne i u slušnom, izravnom ili neizravnom, polju policije ili službenika institucije.”

63. Nadalje, preporuka Odbora ministara državama članicama Vijeća Europe o Europskim zatvorskim pravilima Rec (2006)2, usvojenim 11. siječnja 2006. na 952. sjednici zamjenika ministara, u mjeri u kojoj su mjerodavna glase:

„Pravna pomoć

23.1 Svi zatvorenici imaju pravo na pravnu pomoć, a uprave zatvora će osigurati im prikladne prostorije kako bi imali pristup takvoj pomoći.

23.2 Zatvorenici se o bilo kojoj pravnoj stvari mogu savjetovati s pravnim stručnjakom po vlastitom izboru i o svom trošku.

...

23.5 Sudbene vlasti mogu u iznimnim okolnostima odrediti ograničenja povjerljivosti u svrhu sprječavanja ozbiljnog kaznenog djela ili teškog narušavanja sigurnosti zatvorenika i osiguranja zatvora.”

(ii) Izvješće Vladi Republike Hrvatske o posjeti Europskog odbora za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) Hrvatskoj od 4. do 14. svibnja 2007.

64. Relevantan dio ovog izvješća glasi kako slijedi:

„18. Većina osoba, s kojima je delegacija vodila razgovor tijekom posjete 2007. godine navela je da su bili obaviješteni o svojem pravu pristupa odvjetniku ubrzo nakon njihova privođenja. Ipak, kao i tijekom prethodnih posjeta, ispostavilo se da je brojnim osobama koje je policija privela dopušteno uživati to pravo tek neko vrijeme nakon privođenja, posebice nakon što je od njih pribavljena izjava o određenom kaznenom djelu.

Činjenica da osobama pozvanima u policijsku postaju radi ‚informativnih razgovora‘ još uvijek nije dopušten pristup odvjetniku još je jedno pitanje koje zabrinjava Odbor. Policijski službenici s kojima je delegacija razgovarala naveli su da se, u kontekstu takvih ‚razgovora‘, pristup odvjetniku može biti odobren samo kada se osoba formalno proglasi osumnjičenikom.

U svjetlu prethodno navedenoga, CPT ponovno poziva hrvatske vlasti da poduzmu učinkovite korake, bez ikakvog dodatnog odlaganja, kako bi se osiguralo da pravo pristupa odvjetniku (uključujući pravo da odvjetnik bude prisutan tijekom policijskog ispitivanja) uživaju sve osobe koje policija pritvori, od samog početka uskraćivanja njihove slobode. Ovo pravo treba se primijeniti ne samo na osumnjičenike za počinjenje kaznenih djela koji su zakonski obvezni prisustvovati – i ostati – u prostorima policije. Ako je to nužno, zakon treba izmijeniti. Naravno, činjenica da je pritvorena osoba izjavila da želi imati pristup odvjetniku ne treba sprečavati policiju pri započinjanju ispitivanja/razgovora s njom o hitnim pitanjima prije nego što odvjetnik dođe. Također je moguće načiniti odredbe za zamjenu odvjetnika koji onemogućuje ispravno vođenje ispitivanja uz razumijevanje da se takva mogućnost treba strogo ograničiti i podvrgavati odgovarajućim zaštitnim mehanizmima.

19. CPT je zabrinut zbog toga što je, tijekom posjete 2007. godine, hrvatski sustav pravne pomoći prikazivao iste nedostatke kao 2003. godine. U brojnim slučajevima odvjetnici po službenoj dužnosti nisu imali nikakvog kontakta s pritvorenim osobama do prve sudske rasprave. Pored toga, u nekim su slučajevima pritvorene osobe izrazile skepticizam u pogledu neovisnosti odvjetnika po službenoj dužnosti o policiji. CPT ponavlja svoje preporuke da sustav besplatne pravne pomoći pritvorenim osobama bude preispitan kako bi se osigurala njegova učinkovitost od samog početka policijskog pritvora. Posebnu pažnju treba posvetiti pitanju neovisnosti odvjetnika po službenoj dužnosti o policiji.”

(iii) Izvješće Vladi Republike Hrvatske o posjeti CPT-a Hrvatskoj od 19. do 27. rujna 2012.

65. Relevantan dio ovog izvješća glasi kako slijedi:

„19. Delegacija CPT-a je također zaprimila neke navode kako pritvorene osobe nisu imale mogućnost pristupa odvjetniku kojega su imenovale jer su policijski službenici smatrali da je njihova jedina dužnost kontaktirati odvjetnike po službenoj dužnosti sa standardnog popisa umjesto da izravno kontaktiraju određenog odvjetnika.

CPT preporuča da se policijske službenike podsjeti da osobe kojima je policija uskratila slobodu imaju pravo pristupa odvjetniku po njihovom vlastitom odabiru; ako pritvorena osoba zatraži pristup određenom odvjetniku, tada taj kontakt treba omogućiti; odvjetnika po službenoj dužnosti sa standardnog popisa treba kontaktirati samo ako prvog imenovanog odvjetnika nije moguće kontaktirati ili ako se on ne pojavi.”

(b) Ujedinjeni narodi

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

66. Članak 14. stavak 3.(b) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR) navodi da svatko tko je optužen za kazneno djelo ima pravo na to da „ima dovoljno vremena i prostorija na raspolaganju za pripremu svoje obrane i za konzultacije s braniteljem po svojem izboru”.

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANKA 6. STAVAKA 1. I 3.(c) KONVENCIJE

67. Podnositelj zahtjeva žalio se da nije imao pravedno suđenje jer mu nije dopušteno da ga zastupa odvjetnik G.M. tijekom policijskog ispitivanja. Poziva se na članak 6. stavke 1. i 3.(c) Konvencije koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„1. Radi utvrđivanja ... optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da ... sud pravično ... ispita njegov slučaj.

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

...

(c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;

...”

A. Zaključci Vijeća

68. Vijeće je koncentriralo svoje razmatranje na pitanje prava podnositelja zahtjeva da angažira branitelja prema vlastitom odabiru i na pitanje je li uslijed izostanka te prigode na njega izvršen utjecaj, u okruženju prisile, da se inkriminira bez upotrebe učinkovite pravne pomoći. Zaključilo je, imajući na umu da se podnositelj zahtjeva nije nikada požalio na kvalitetu usluge što ju je pružio odvjetnik M.R., da je prvostupanjski sud odgovorio na prigovor podnositelja zahtjeva u pogledu njegova zastupanja tijekom policijskog ispitivanja; priznanje podnositelja zahtjeva nije imalo središnju ulogu za predmet tužiteljstva, i nije bilo nikakvog dokaza da je izvršen ikakav pritisak na podnositelja zahtjeva da prizna počinjenje kaznenog djela. Promatrajući poštenost postupka kao cjeline, Vijeće je utvrdilo da prava podnositelja zahtjeva na obranu nisu bila nepopravljivo ugrožena, niti je izvršen nepovoljan utjecaj na njegovo pravo na pošteno suđenje na temelju članka 6. Konvencije. Vijeće je odlučilo da nije došlo do povrede članka 6.

B. Tvrdnje stranaka pred Velikim vijećem

1. Podnositelj zahtjeva

69. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da je prilikom policijskog ispitivanja želio da ga zastupa odvjetnik G.M. jer je G.M. bio njegov odvjetnik u drugom predmetu i podnositelj zahtjeva mu je vjerovao. Štoviše, njegovi su

roditelji angažirali G.M. da ga zastupa. Ipak, policija je spriječila G.M. da ga vidi.

70. Policija mu nije dala popis odvjetnika iz kojega bi odabrao svog branitelja. Policija je pozvala drugog odvjetnika, M.R., i dala mu samo dvadeset i pet minuta da razgovara s podnositeljem zahtjeva što, uzimajući u obzir složenost i ozbiljnost optužbi protiv njega, jasno da nije bilo dovoljno. M.R. je zahtijevao da policija počne ispitivanje što je ranije moguće s obzirom na kasno doba dana.

2. Vlada

71. Vlada je tvrdila da je podnositelj zahtjeva već oko 14:00 sati 13. ožujka 2007. bio svjestan da ga policija želi ispitati u vezi s tri ubojstva, oružanom pljačkom i paležom, no nije pokušao kontaktirati odvjetnika G.M. prije ispitivanja.

72. Kada ga je policija uhitila u 9:50 sati ujutro 14. ožujka 2007., podnositelj zahtjeva se prvo odrekao svog prava na odvjetnika. Oko osam sati kasnije, promijenio je mišljenje i zatražio odvjetnika. Policija mu je tada dala popis odvjetnika iz područja kaznenog prava u Primorsko-goranskoj županiji, s kojega je on odabrao M.R. svojom slobodnom voljom. Po dolasku M.R.-a potpisao je punomoć, a da ga policija nije prisilila da to učini. Stoga je M.R. bio odvjetnik po vlastitom izboru podnositelja zahtjeva. Vlada je naglasila da su to činjenice i da sve druge tvrdnje podnositelja zahtjeva, napose one što se odnose na odvjetnika G.M., predstavljaju puko nagađanje.

73. Vlada je nadalje tvrdila da nije bilo dokaza da je G.M. 14. ožujka 2007. imao punomoć potpisanu od ijednog roditelja podnositelja zahtjeva. Čak i da je G.M. bio odvjetnik imenovan od strane bilo kojeg od roditelja podnositelja zahtjeva, nije bio odvjetnik prema vlastitom izboru podnositelja zahtjeva jer je podnositelj zahtjeva odabrao M.R. da ga zastupa.

74. Policija je ispitivala podnositelja zahtjeva u brojnim ranijim prigodama (u prošlosti je uhićen dvadeset i dva puta) i stoga je bio upoznat sa situacijom u kojoj se našao. U svakoj od tih prigoda zastupao ga je različiti odvjetnik. Da je želio da ga zastupa G.M., ukazao bi tako policiji. Međutim, on to nije učinio.

75. Podnositelj zahtjeva nikada nije prigovorio domaćim sudovima u pogledu kvalitete usluge što ju je pružio odvjetnik M.R. Vlada je tvrdila da su domaći sudovi osigurali dovoljno obrazloženje kao odgovor na prigovor podnositelja zahtjeva da ga nije zastupao odvjetnik prema njegovom vlastitom izboru tijekom ispitivanja u policijskoj postaji. Činjenica da je podnositelj zahtjeva odabrao dati priznanje po optužbama protiv njega nije bila neobična jer je podnositelj zahtjeva prethodno priznao počinjenje tri kaznena djela za koja je bio optužen u drugim kaznenim postupcima, jedne prigode i u prisutnosti odvjetnika G.M.

C. Ocjena Velikog vijeća

1. Opća načela

76. Sud ponavlja da, čak i ako je prvenstvena svrha članka 6. Konvencije, u onoj mjeri u kojoj se odnosi na kaznene postupke, osigurati pošteno suđenje od strane „suda” nadležnog za utvrđivanje „podizanja optužnice za kazneno djelo”, ne slijedi da članak nema nikakvu primjenu u istražnim postupcima. Stoga članak 6. – posebno stavak 3. istoga – može biti mjerodavan prije nego što se predmet uputi na suđenje ako, i u onoj mjeri u kojoj, poštenost suđenja može biti ozbiljno ugrožena početnim nepridržavanjem njegovih odredbi. Kako je Sud već presudio u svojim prethodnim presudama, pravo opisano u članku 6. stavku 3.(c) Konvencije je jedan element, između ostalih, koncepta poštenog suđenja u kaznenim postupcima sadržanog u članku 6. stavku 1. (vidi *Imbrioscia protiv Švicarske*, 24. studenoga 1993., st. 36. i 37., serija A, br. 275, i *Salduz protiv Turske* [VV], br. 36391/02, st. 50., ESLJP 2008.).

77. Sud je presudio da kako bi uživao svoje pravo na obranu, okrivljenik treba inače imati učinkovitu pomoć odvjetnika od početnih faza postupka zbog toga što nacionalni zakoni mogu pridodati posljedice pristupu okrivljenika u početnim fazama policijskog ispitivanja koje su odlučujuće za uspjeh obrane u svim naknadnim kaznenim postupcima (vidi *Salduz*, prethodno navedeno, st. 52.). Sud je također prepoznao da se okrivljenik često nađe u posebno ranjivom položaju u toj fazi postupka, i u većini slučajeva to se jedino može na odgovarajući način kompenzirati putem usluge odvjetnika čiji je zadatak, između ostaloga, pomoći osigurati da se poštuje pravo okrivljenika da ne inkriminira samoga sebe (ibid., st. 54.; vidi i *Pavlenko protiv Rusije*, br. 42371/02, st. 101., 1. travnja 2010.).

78. U takvim okolnostima, Sud smatra važnim da od početnih faza postupaka osoba optužena za počinjenje kaznenog djela, koja se ne želi sama braniti, mora imati mogućnost pravne pomoći prema vlastitom izboru (za detaljnije obrazloženje vidi *Martin protiv Estonije*, br. 35985/09, st. 90. i 93., 30. svibnja 2013.). Ovo proistječe iz same formulacije članka 6. stavka 3.(c) koji jamči da „[s]vatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava: ... da se brani ... uz branitelja po vlastitom izboru ...”, i općenito je priznato u međunarodnim normama o ljudskim pravima kao mehanizam za osiguravanje učinkovite obrane okrivljenika. Sud naglašava da poštenost postupka zahtijeva da okrivljenik treba moći pribaviti cijeli niz usluga posebice povezanih s pravnom pomoći (vidi *Dayanan protiv Turske*, br. 7377/03, st. 32., 13. listopada 2009., i stavak 110. u nastavku).

79. Bez obzira na važnost povjerljivosti odnosa između odvjetnika i njegovog klijenta, ovo pravo nije apsolutno. Ono nužno podliježe određenim ograničenjima gdje se ono povezuje s besplatnom pravnom pomoći i također gdje je na sudovima da odluče zahtijevaju li interesi pravde da okrivljenika brani branitelj kojega oni imenuju (vidi *Croissant*

protiv Njemačke, 25. rujna 1992., st. 29., serija A, br. 237-B). Sud je dosljedno presuđivao da nacionalne vlasti moraju uzimati u obzir želje tuženika u pogledu njegovog izbora pravnog zastupnika, no mogu postupiti suprotno tim željama kada postoji važna i dostatna podloga da bi se to smatralo nužnim u interesu pravde (ibid., st. 29.; vidi i *Meftah i drugi protiv Francuske* [VV], br. 32911/96, 35237/97 i 34595/97, st. 45., ESLJP 2002-VII; *Mayzit protiv Rusije*, br. 63378/00, st. 66., 20. siječnja 2005.; *Klimentyev protiv Rusije*, br. 46503/99, st. 116., 16. studenog 2006.; *Vitan protiv Rumunjske*, br. 42084/02, st. 59., 25. ožujka 2008.; *Pavlenko*, prethodno navedeno, st. 98.; *Zagorodniy protiv Ukrajine*, br. 27004/06, st. 52., 24. studenog 2011.; i *Martin*, prethodno navedeno, st. 90.). Kada takve podloge nema, ograničenje slobodnog izbora branitelja bi uključivalo kršenje članka 6. stavka 1. zajedno sa stavkom 3.(c) kada bi se time nepovoljno utjecalo na obranu podnositelja zahtjeva, uzimajući u obzir postupak kao cjelinu (ibid., st. 31.; vidi i *Meftah i drugi*, prethodno navedeno, st. 46.–47.; *Vitan*, prethodno navedeno, st. 58.–64.; *Zagorodniy*, prethodno navedeno, st. 53.–55.; i *Martin*, prethodno navedeno, st. 90.–97.).

80. Štoviše, uzimajući u obzir prethodno spomenuta pitanja, kako je Sud potvrdio u svojoj presudi u predmetu *Salduz*, kako bi pravo na pošteno suđenje ostalo „praktično i učinkovito”, članak 6. stavak 1. zahtijeva da, u pravilu, pristup odvjetniku treba osigurati od prvog policijskog ispitivanja osumnjičenika osim ukoliko je pokazano u svjetlu posebnih okolnosti svakog predmeta da postoje uvjerljivi razlozi da se ograniči ovo pravo. Čak i kada uvjerljivi razlozi mogu iznimno opravdati uskraćivanje pristupa odvjetniku, takvo ograničenje – bez obzira na njegovo opravdanje – ne smiju neopravdano ugroziti prava okrivljenika na temelju članka 6. Prava na obranu u načelu će biti nepovratno ugrožena kada se inkriminirajuće izjave dane tijekom policijskog ispitivanja bez pristupa odvjetniku upotrebljavaju za pribavljanje osuđujuće presude (vidi *Salduz*, prethodno navedeno, st. 55.–57. i vidi i *Panovits protiv Cipra*, br. 4268/04, st. 66., 11. prosinca 2008.).

81. Za razliku od predmeta *Salduz*, gdje je okrivljeniku, držanom u pritvoru, uskraćen pristup odvjetniku tijekom policijskog ispitivanja, ovaj se predmet odnosi na situaciju gdje je podnositelju zahtjeva omogućen pristup odvjetniku od njegovog prvog ispitivanja, no ne – prema njegovom prigovoru – odvjetniku prema njegovom izboru. Za razliku od predmeta koji uključuju uskraćivanje pristupa, u situacijama iz kojih proistječe manje ozbiljno pitanje „uskraćivanja izbora” primjenjuje se blaži zahtjev „mjerodavnih i dovoljnih” razloga. U takvim predmetima zadatak Suda će biti ocijeniti je li, u svjetlu postupka kao cjeline, na prava obrane izvršen „nepovoljan utjecaj” u onakvoj mjeri kakva bi potkopala njegovu sveukupnu poštenost (vidi, na primjer, *Croissant*, prethodno navedeno, st. 31.; *Klimentyev*, prethodno navedeno, st. 117.–118.; i *Martin*, prethodno navedeno, st. 96.–97.).

82. Na ovaj se predmet primjenjuje potonji test. U svjetlu prethodno navedenoga, Sud smatra da prvi korak treba biti ocjenjivanje je li prikazano u svjetlu posebnih okolnosti svakog predmeta da su postojali važni i dostatni razlozi za ometanje ili postupanje suprotno željama tuženika u pogledu njegovog ili njezinog izbora pravnog zastupnika. Tamo gdje takvi razlozi postoje, Sud treba dalje ocijeniti sveukupnu poštenost kaznenog postupka. Pri donošenju ocjene, Sud može uzeti u obzir različite činitelje, uključujući prirodu postupka i primjenu određenih profesionalnih uvjeta (vidi *Meftah i drugi*, prethodno navedeno, st. 45.–48., i *Martin*, prethodno navedeno, st. 90.); okolnosti dodjeljivanja branitelja i postojanje prigoda za osporavanje istoga (ibid., st. 90.–97.); učinkovitost braniteljeve pomoći (vidi *Croissant*, prethodno navedeno, st. 31., i *Vitan*, prethodno navedeno, st. 58.–64.); je li poštovano pravo okrivljenika da ne inkriminira sam sebe (vidi *Martin*, prethodno navedeno, st. 90.); starost okrivljenika (ibid., st. 92.); i upotreba, od strane prvostupajnskog suda, svih izjava što ih je okrivljenik dao u relevantno vrijeme (vidi, na primjer, *Croissant*, prethodno navedeno, st. 31., *Klimentyev*, prethodno navedeno, st. 117.–118.; i *Martin*, prethodno navedeno, st. 94.–95.). On nadalje ima na umu da je namjena Konvencije zajamčiti prava koja su praktična i učinkovita, a ne teoretska i iluzorna (vidi, između brojnih drugih izvora, *Airey protiv Irske*, 9. listopada 1979., st. 24., serija A, br. 32; *Imbrioscia*, prethodno navedeno, st. 38.; *Goddi protiv Italije*, 9. travnja 1984., st. 30., serija A, br. 76; i *Salduz*, prethodno navedeno, st. 55.) te da se pri utvrđivanju konvencijskih prava često mora promatrati dalje od privida i koncentrirati se na realnost situacije (vidi, *inter alia*, *Delcourt protiv Belgije*, 17. siječnja 1970., st. 31., serija A, br. 11; *De Jong, Baljet i Van den Brink protiv Nizozemske*, 22. svibnja 1984., st. 48., serija A, br. 77; *Pavlenko*, prethodno navedeno, st. 112.; i *Erkapić protiv Hrvatske*, br. 51198/08, st. 80.–82., 25. travnja 2013.). U predmetima gdje okrivljenik nema pravnog zastupnika Sud je također uzeo u obzir mogućnost danu optuženiku da ospori autentičnost dokaza i suprotstavi se njihovom korištenju (vidi *Panovits*, prethodno navedeno, st. 82.), je li okrivljenik u pritvoru (*Salduz*, prethodno navedeno, st. 60.); predstavljaju li takve izjave značajan element na kojemu se temeljila osuđujuća presuda i snagu drugih dokaza u predmetu (*Salduz*, prethodno navedeno, st. 57.; i *Panovits*, prethodno navedeno, st. 76. i 82.).

2. Primjena ovih načela na ovaj predmet

(a) Je li podnositelja zahtjeva zastupao odvjetnik odabran na temelju njegovog vlastitog informiranog odabira?

83. Dana 14. ožujka 2007 između 20:10 sati i 23:00 sata, policija je ispitala podnositelja zahtjeva kao osumnjičenika u prisutnosti odvjetnika M.R. (vidi prethodne stavke 20. i 21.). Izjava koju je podnositelj zahtjeva dao policiji upotrijebljena je kao dokaz u kaznenom postupku protiv njega

(vidi, nasuprot tome, *Bandaletov protiv Ukrajine*, br. 23180/06, st. 60. i 68., 31. listopada 2013.).

84. Prema Vladi, jedna sigurna činjenica koja se odnosi na zastupanje podnositelja zahtjeva tijekom policijskog ispitivanja bila je da je on po svojoj slobodnoj volji odabrao da ga zastupa M.R.; svi navodi u pogledu želje podnositelja zahtjeva da ga zastupa drugi odvjetnik, G.M., bili su čisto nagađanje (vidi prethodne stavke 68.–70.).

85. Vijeće je tvrdnje podnositelja zahtjeva o prisili proglasilo nedopuštenima (vidi presudu Vijeća od 28. studenog 2013., st. 73.). Sud također primjećuje da su nacionalni sudovi utvrdili, uz pomoć vještaka za rukopis, da je podnositelj zahtjeva zaista potpisao punomoć u korist odvjetnika M.R. (vidi prethodni stavak 39.).

86. Ipak, Sud primjećuje da je već u jutro 14. ožujka 2007., odvjetnik G.M. obavijestio zamjenike Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci, D.K. i I.B., o svom neuspješnom pokušaju stupanja u kontakt s podnositeljem zahtjeva, koji je bio u Policijskoj postaji Rijeka. U tom je smislu načinjena službena bilješka i Županijski sud u Rijeci je također odmah obaviješten (vidjeti prethodni stavak 14.). U njegovom prigovoru, podnesenom tijekom poslijepodneva 14. ožujka 2007. načelniku Policijske uprave Primorsko-goranske g. V., G.M. je tvrdio da je opet pokušao vidjeti podnositelja zahtjeva između 15:00 sati i 15:30 sati, no opet mu je policija rekla da se udalji.

87. Dan nakon policijskog ispitivanja, kada je podnositelj zahtjeva doveden istražnom sucu i upitan tko je njegov odvjetnik, požalio se da nije angažirao M.R. i da je izričito zahtijevao da ga G.M. zastupa tijekom policijskog ispitivanja. Tvrdio je da ga policija nikada nije obavijestila da ga je G.M. pokušao kontaktirati. U tom trenutku, dok ga je ispitivao istražni sudac, podnositelja zahtjeva više nije zastupao M.R. već G.M. (vidi prethodni stavak 22.).

88. U svom dodatnom zahtjevu istražnom sucu od 16. ožujka 2007., G.M. je detaljno opisao postupanje policije i iznio svoje primjedbe u tom pogledu (vidi prethodni stavak 23.).

89. Također, tijekom suđenja podnositelj zahtjeva se požalio da je policija odbila dopustiti odvjetniku G.M. da ga kontaktira 14. ožujka 2007. i zatražio je od prvostupanjskog suda da sasluša svjedočenje G.M., no njegov je zahtjev odbijen kao nebitan (vidi prethodni stavak 44.).

90. U svim podnescima je navedeno da je G.M. angažiran od strane roditelja podnositelja zahtjeva da zastupa podnositelja zahtjeva tijekom policijskog ispitivanja i da je policija uskratila G.M. pristup podnositelju zahtjeva premda je on zaista došao u policijsku postaju prije nego što je ispitivanje podnositelja zahtjeva počelo i prije nego što je odvjetnik M.R. pozvan u policijsku postaju. Također se tvrdi da, premda je u jutro 14. ožujka 2007. G.M. imao samo usmeno ovlaštenje majke podnositelja

zahtjeva, to je poslijepodne njegov odvjetnički vježbenik pokazao pisanu punomoć koju je dao otac podnositelja zahtjeva (vidi prethodni stavak 16.).

91. Stoga je podnositelj zahtjeva, putem njegovih vlastitih postupaka i onih njegovog odvjetnika, jasno skrenuo pozornost na okolnosti u kojima je G.M. pokušao stupiti u kontakt s njim prije njegovog policijskog ispitivanja.

92. U tim okolnostima, Sud smatra utvrđenim u dovoljnoj mjeri da je G.M. angažiran od strane jednog ili oba roditelja podnositelja zahtjeva, da je on pokušao u više od jednog navrata tijekom 14. ožujka 2007. vidjeti podnositelja zahtjeva u Policijskoj postaji Rijeka i da su mu policijski službenici rekli da ode bez da su obavijestili podnositelja zahtjeva da je G.M. došao kako bi ga vidio. Nadalje, sud se uvjerio da su posjete i zahtjevi G.M. da vidi podnositelja zahtjeva u policijskoj postaji nastupili prije nego što je policijsko ispitivanje podnositelja zahtjeva počelo.

93. Stoga, premda je podnositelj zahtjeva formalno odabrao da ga odvjetnik M.R. zastupa tijekom policijskog ispitivanja, taj odabir nije bio informirani odabir zbog toga što podnositelj zahtjeva nije imao saznanja da je drugi odvjetnik, kojega su angažirali njegovi roditelji, došao u policijsku postaju kako bi ga vidio, vjerojatno kako bi ga zastupao.

(b) Jesu li postojali važni i dostatni razlozi u interesu pravde da se ograniči pristup podnositelja zahtjeva do G.M.?

94. Sud primjećuje da je jedini razlog kojega je Vlada navela za nedopuštanje pristupa G.M. podnositelju zahtjeva bila činjenica da G.M., prema viđenju Vlade, nije imao ispravnu punomoć za njegovo zastupanje. Istovremeno, Vlada nije osporavala da podnositelj zahtjeva nije bio obaviješten u mjerodavno vrijeme da ga je G.M. pokušavao vidjeti u policijskoj postaji.

95. Ipak, Sud primjećuje da je G.M. tvrdio pred nacionalnim tijelima vlasti da su mu roditelji podnositelja zahtjeva zapravo dali pisanu punomoć 14. ožujka 2007. Čini se da te tvrdnje nikada nisu uvjerljivo opovrgnute u domaćem postupku. Štoviše, u spis predmeta, koji je sastavio istražni sudac 15. ožujka 2007. kada je mu je policija dovela podnositelja zahtjeva, zaprimljena je pisana punomoć.

96. Mjerodavno domaće pravo jasno je u pogledu činjenice da branitelja može angažirati sam osumnjičenik ili njegovi rođaci, uključujući njegove roditelje (vidi članak 62. Zakona o kaznenom postupku, prethodni stavak 59.). U skladu s člankom 62. stavkom 6. osumnjičenim može usmeno ovlastiti odvjetnika da postupa u njegovo ime tijekom postupka. Cilj članka 62. stavka 4. Zakona o kaznenom postupku, koji određuje da bliski rođaci okrivljenika mogu angažirati odvjetnika, no da okrivljenik može izričito odbiti odabranog odvjetnika, ne može biti postignut osim ako je okrivljenik obaviješten da su njegovi ili njezini bliski rođaci angažirali odvjetnika za njega odnosno nju. To je, u svakom slučaju, obvezivalo policiju da bar obavijesti podnositelja zahtjeva da je G.M. došao u policijsku postaju i da

su ga njegovi roditelji ovlastili da ga zastupa. Ipak, policija je propustila obavijestiti podnositelja zahtjeva o tome, te je također odbila G.M.-u pristup k njemu.

97. Taj propust i odbijanje teško može biti objašnjeno činjenicom da je podnositelj zahtjeva kasnije potpisao punomoć kojom ovlašćuje M.R. da bude prisutan tijekom njegovog policijskog ispitivanja. Kako je već spomenuto, tako je postupio niti u jednom trenutku ne bivajući svjestan da mu odvjetnik G.M. pokušava pomoći nakon što su ga tako uputili njegovi roditelji.

98. Niti dokumenti u spisu kaznenog predmeta ne otkrivaju nikakvo opravdanje za propuste i postupke policije koji su doveli do toga da je podnositelju zahtjeva uskraćena mogućnost odabira želi li da mu G.M. pomaže tijekom ispitivanja. Štoviše, sukladno pisanom zapisniku o usmenom svjedočenju podnositelja zahtjeva danoga pred istražnim sucem 15. ožujka 2007., dan nakon njegovog uhićenja, podnositelj zahtjeva je naveo da je njegov odabrani odvjetnik G.M. i da su mu policijski službenici uskratili pristup do G.M. Također je rekao da nije angažirao M.R. kao svog odvjetnika (vidi prethodni stavak 22.).

99. U tim okolnostima, Sud nije uvjeren da je osporavano ograničenje mogućnosti podnositelja zahtjeva da imenuje G.M. da ga zastupa od početne faze policijskog ispitivanja, koje ograničenje je proisteklo iz postupka policije, imalo uporište u važnim i dostatnim razlozima (za primjere važnih i dostatnih razloga vidi *Meftah i drugi*, prethodno navedeno, st. 45.; *Mayzit*, prethodno navedeno, st. 68.; *Popov protiv Rusije*, br. 26853/04, st. 173., 13. srpnja 2006.; i također *Zagorodniy*, prethodno navedeno, st. 53., u vezi s manjkom kvalifikacija zastupnika; *Vitan*, prethodno navedeno, st. 59.–63., gdje se odvjetnik po odabiru tuženika nije pojavio na suđenju, bez opravdanog razloga; *Croissant*, prethodno navedeno, st. 30., u vezi s imenovanjem dodatnog odvjetnika radi osiguravanja ispravnog provođenja postupka; *Prehn protiv Njemačke* (odluka), br. 40451/06, 24. kolovoza 2010., u vezi sa zamjenom odvjetnika koji nije djelovao u istom sudu i nalazi se daleko, čime se ometa ispravno odvijanje postupka; i *Klimentyev*, prethodno navedeno, st. 118., gdje je tuženika zastupalo nekoliko odvjetnika, pri čemu neki od njih nisu mogli sudjelovati u postupku).

(c) Je li se podnositelj zahtjeva odrekao svog prava da ga zastupa odvjetnik po njegovom vlastitom odabiru?

100. Sud je presudio da članak 6. Konvencije ni slovom ni svojim duhom ne sprječava osobu da se vlastitom voljom, bilo izričito ili prešutno, odrekne prava jamstva na pošteno suđenje. Međutim, takvo odricanje mora, da bi proizvodilo učinke za potrebe Konvencije, biti utvrđeno na nedvosmislen način i ne smije biti suprotno bilo kojem važnom javnom interesu (vidi *Sejdovic protiv Italije* [VV], br. 56581/00, st. 86., ESLJP 2006-II), i mora biti praćeno minimalnim jamstvima koja su razmjerna

njegovoj važnosti (vidi *Poitrimol protiv Francuske*, 23. studenoga 1993., st. 31., serija A, br. 277-A).

101. S tim u vezu, može se ponoviti da je pravo na branitelja, kao temeljno pravo među onima koja sačinjavaju pojam poštenog suđenja i osiguravanja učinkovitosti ostalih jamstava opisanih u članku 6. Konvencije, najbolji primjer onih prava koja zahtijevaju posebnu zaštitu standarda „poznavanja i inteligentnog odricanja” utvrđenog u sudskoj praksi Suda (vidi *Pishchalnikov protiv Rusije*, br. 7025/04, st. 77.–79., 24. rujna 2009.). Prema viđenju Suda, takav se standard treba primjenjivati na odabir odvjetnika podnositelja zahtjeva u ovom predmetu.

102. Kako je Sud već primijetio, podnositelj zahtjeva nije imao saznanja da je G.M., kojega su angažirali njegovi roditelji, došao u policijsku postaju kako bi se susreo s njim. Sud također primjećuje da je podnositelj zahtjeva osporavao ono što je okarakterizirao kao „nametanje” odvjetnika M.R. tijekom policijskog ispitivanja, prvo prilikom njegovog početnog ispitivanja pred istražnim sucem i kasnije tijekom cijelog postupka. U tim okolnostima, nije moguće tvrditi da se potpisivanjem punomoći i davanjem izjave policiji podnositelj zahtjeva nedvojbeno odrekao, bilo prešutno ili izriječno, bilo kojeg prava koje je imao na temelju članka 6. Konvencije da ga zastupa odvjetnik odabran na temelju njegovog informiranog odabira.

(d) Je li ugrožena pravednost postupka kao cjeline?

103. Posvetivši se potom pitanju je li posljedično ograničenje uživanja informiranog odabira odvjetnika podnositelja zahtjeva nepovoljno utjecalo na poštenost postupka kao cjeline, Sud odmah primjećuje da je iskaz podnositelja zahtjeva policiji upotrijebljen za njegovo osuđivanje, premda taj iskaz nije imao središnju ulogu u optužnici tužiteljstva (vidi, za razliku, *Magee protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 28135/95, st. 45., ESLJP 2000-VI). Također je točno da je prvostupanjski sud promatrao njegov iskaz u svjetlu složenog tijela dokaza izvedenih pred njim (usporedi *Bykov protiv Rusije* [VV], br. 4378/02, st. 103., 10. ožujka 2009.). Konkretno, prilikom osuđivanja podnositelja zahtjeva prvostupanjski sud pozivao se na izjave brojnih svjedoka koji su tijekom suđenja unakrsno ispitani, izvješća brojnih vještaka i zapisnika o istrazi na mjestu zločina te na pretrage i pljenidbe, kao i na mjerodavne fotografije i ostale fizičke dokaze. Dodatno, prvostupanjski sud na raspolaganju je imao priznanja podnositeljevih suoptuženika dana tijekom suđenja te ni podnositelj zahtjeva ni nijedan od suoptuženika nikada nisu tvrdili da je bilo koje njihovo pravo bilo povrijeđeno kad su dali te izjave.

104. Također, podnositelj zahtjeva tijekom kaznenog postupka nikad nije prigovorio da mu odvjetnik M. R. nije pružio odgovarajuću pravnu pomoć. Štoviše, u njenoj završnoj riječi na kraju suđenja, zastupnica podnositelja zahtjeva je zatražila da sud – u slučaju odbacivanja izjave njenog klijenta da nije kriv – uzme u obzir, prilikom izricanja osude

podnositelja zahtjeva, njegovo priznanje dano policiji i njegovo iskreno kajanje (vidi prethodni stavak 47.).

105. U pogledu načina na koji je M.R. odabran da zastupa podnositelja zahtjeva, Sud ukazuje na članak 177. stavak 5. Zakona o kaznenom postupku, koji zahtijeva da okrivljenik treba biti prvo pozvan da angažira odvjetnika prema svom vlastitom odabiru (vidi prethodni stavak 60.). Samo u slučajevima kada odvjetnik kojega ga je osumnjičenik isprva odabrao ne može prisustvovati policijskom ispitivanju u određenom vremenskom roku, treba odabrati zamjenskog odvjetnika s popisa dežurnih odvjetnika danog nadležnom policijskim tijelima od strane županijskih podružnica Hrvatske odvjetničke komore. Ipak, nema uvjerljivog dokaza u dokumentima podnesenima Sudu je li se pridržavalo tih postupaka u predmetu podnositelja zahtjeva. Sud smatra nezadovoljavajućom okolnost da upotrijebljene procedure i donesene odluke nisu pravilno dokumentirane kako bi se izbjegle sve sumnje što su proistekle zbog neopravdanog pritiska u pogledu poštivanja odabira odvjetnika (vidi, *mutatis mutandis*, *Martin*, prethodno navedeno, st. 90., i *Horvatić Hrvatske*, br. 36044/09, st. 80.–82., 17. listopada 2013.).

106. Sud primjećuje da zapisnik o policijskom ispitivanju podnositelja zahtjeva ukazuje da je M.R. došao u policijsku postaju oko 19:45 sati 14. ožujka 2007. i da je ispitivanje podnositelja zahtjeva počelo u 20:10 sati (vidi prethodni stavak 21.). Nema naznake točnog vremena kada su podnositelj zahtjeva i M.R. stvarno počeli razgovarati, niti tamo postoji ikakvo objašnjenje zašto ta informacija nije dana u zapisniku o ispitivanju. Sud također primjećuje da izjava D.H., Županijskog državnog odvjetnika u Rijeci, ukazuje da je M.R. razgovarao s podnositeljem zahtjeva nasamo približno deset minuta (vidi prethodni stavak 25.). Presuda Županijskog suda u Rijeci ukazuje da je M.R. došao u policijsku postaju u 19:45 sati i da je ispitivanje podnositelja zahtjeva počelo u 20:10 sati (vidi prethodni stavak 50.). To je potvrđeno u presudi Vrhovnog suda (vidi prethodni stavak 54.). Prema mišljenju Suda, bez nagađanja o učinkovitosti pravne pomoći što ju je pružio M.R., ovo razdoblje se čini razmjerno kratko imajući na umu opseg i ozbiljnost optužbi što uključuju tri točke optužnice za teška ubojstva i dodatne točke optužnice za oružanu pljačku i palež. U ovom kontekstu treba uzeti u obzir i zahtjeve iz članka 6. stavka 3.(b) da okrivljeniku treba dati dovoljno vrijeme i prostor za pripremu njegove ili njezine obrane.

107. G.M. bi već bio dostupan da pomogne podnositelju zahtjeva ujutro, dugo prije no što je ispitivanje počelo i bio je odvjetnik koga je podnositelj zahtjeva poznao iz ranijeg predmeta. Da je bio obaviješten od strane policije da je G.M. prisutan i da je stvarno odabrao G.M. da ga zastupa, podnositelj zahtjeva bi imao znatno više vremena da se pripremi za ispitivanje.

108. U vezi s time, Sud ponovno naglašava važnost istražne faze za pripremu kaznenog postupka jer dokazi prikupljeni u ovoj fazi određuju okvir u sklopu kojeg će se na suđenju razmatrati kazneno djelo koje se stavlja na teret (vidi *Salduz*, prethodno navedeno, st. 54.), i naglašava da osobi optuženoj za počinjenje kaznenog djela treba već u ovoj fazi omogućiti pribjegavanje pravnoj pomoći prema njegovom ili njezinom odabiru (vidi *Martin*, prethodno navedeno, st. 90.). Poštenost postupka zahtijeva da okrivljenik treba moći pribaviti cijeli niz usluga posebice povezanih s pravnom pomoći. U ovom pogledu, branitelj mora moći osigurati, bez ograničenja, temeljne aspekte obrane te osobe: razgovor o predmetu, organiziranje obrane, prikupljanje dokaza koji su u prilog okrivljeniku, pripremanje za ispitivanje, potpora okrivljeniku u nepovoljnom položaju i provjeravanje uvjeta pritvora (vidi *Dayanan*, prethodno navedeno, st. 32.).

109. Kada osumnjičenik, kao u ovom predmetu, tvrdi da je imenovanje ili njegov odabir odvjetnika utjecao na ili doveo do davanja inkriminirajuće izjave od strane osumnjičenika na samom početku kaznene istrage, potreban je pažljiv nadzor od strane tijela vlasti, posebno nacionalnih sudova. Ipak, obrazloženje koje su nacionalni sudovi upotrebljavali u ovom predmetu u vezi s pravnim osporavanjem što ga je iznio podnositelj zahtjeva u odnosu na način na koji je policija pribavila njegovo priznanje bilo je daleko od značajnoga. Niti prvostupanjski sud ni istražni sudac ni bilo koje drugo nacionalno tijelo vlasti nisu poduzeli nikakve korake kako bi se pribavilo svjedočenje G.M. ili uključenih policijskih službenika kako bi se utvrdile mjerodavne okolnosti što se odnose na posjet G.M. Policijskoj postaji Rijeka dana 14. ožujka 2007. u vezi s policijskim ispitivanjem podnositelja zahtjeva. Posebice, nacionalni sudovi nisu pokušali dati pravo obrazloženje kojim se potkrepljuje ili opravdava njihova odluka, u smislu vrijednosti poštenog suđenja za kazneno djelo, kako je ugrađeno u članak 6. Konvencije.

110. U tim okolnostima, uzimajući u obzir cilj Konvencije, koji je zaštititi prava koja su praktična i učinkovita (vidi *Lisica protiv Hrvatske*, br. 20100/06, st. 60, 25. veljače 2010.), Sud nije uvjeren da je podnositelj zahtjeva imao učinkovitu priliku osporiti okolnosti u kojima je M.R. odabran da ga zastupa tijekom policijskog ispitivanja.

111. Pri određivanju je li, uzimajući u obzir kazneni postupak kao cjelinu, podnositelj zahtjeva imao prigodu da se „pravično ... ispita njegov slučaj” u smislu članka 6. stavka 1., Sud mora uzeti u obzir aktivnosti policije u pogledu učinkovitog sprečavanja pristupa podnositelja zahtjeva, na samom početku istrage, odvjetniku kojega je odabrala njegova obitelj i sprečavanja slobodnog odabira njegovog vlastitog odvjetnika, i posljedice postupka policije na kasniji postupak. Primjerice, ako osumnjičenik primi pomoć kvalificiranog odvjetnika, kojega obvezuje profesionalna etika, umjesto drugog odvjetnika kojega bi on ili ona moguće radije imenovao, to

samo po sebi nije dovoljno da pokaže kako je cijelo suđenje bilo nepravedno – pod uvjetom da nema dokaza očigledne nesposobnosti ili pristranosti (vidi *Artico protiv Italije*, 13. svibnja 1980., st. 33., serija A, br. 37). U ovom se predmetu može pretpostaviti da je posljedica postupka policije bila ta da je u njegovom prvom iskazu danom policiji, umjesto da se branio šutnjom što je mogao učiniti, podnositelj zahtjeva izvršio priznanje koje je kasnije upotrijebljeno kao dokaz protiv njega. Također je značajno da se tijekom istrage i kasnijeg suđenja podnositelj zahtjeva nije oslanjao na svoje priznanje, osim u smislu ublažavanja nepovoljne situacije u vezi s kaznom, no iskoristio je prvu prigodu, pred istražnim sucem, da ospori način na koji je policija pribavila priznanje od njega (vidi prethodni stavak 23.). Premda je bilo drugih dokaza protiv njega, Sud ne može zanemariti značajan vjerojatan utjecaj njegovog početnog priznanja na daljnji razvoj kaznenog postupka protiv njega. Ukupno uzevši, prema viđenju suda, objektivna posljedica postupka policije, u sprečavanju odvjetnika kojega je odabrala obitelj podnositelja zahtjeva da ostvari pristup k njemu, bila je takva da je potkopala poštenost kasnijeg kaznenog postupka u onoj mjeri u kojoj je početni inkriminirajući iskaz podnositelja zahtjeva prihvaćen kao dokaz.

(e) Zaključak

112. Sud je utvrdio da policija nije obavijestila podnositelja zahtjeva niti o dostupnosti odvjetnika G.M. da ga savjetuje ni da je G.M. prisutan u Policijskoj postaji Rijeka; da je podnositelj zahtjeva, tijekom policijskog ispitivanja, priznao počinjenje kaznenih djela za koje je optužen i to je priznanje prihvaćeno kao dokaz na njegovom suđenju; i da nacionalni sudovi nisu ispravno obradili to pitanje, a posebice nisu poduzeli odgovarajuće korektivne mjere kojima bi osigurali poštenost. Ti faktori, promatrani kumulativno, nepovratno su ugrozili prava podnositelja zahtjeva na obranu i potkopali poštenost postupka kao cjeline.

113. U skladu s tim, Sud utvrđuje da je u okolnostima ovog predmeta došlo do povrede članka 6. stavaka 1. i 3.(c) Konvencije.

II. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

114. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarne pravo dotične visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravičnu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Šteta

115. Podnositelj zahtjeva potraživao je 1.795.200,00 hrvatskih kuna (kn) u pogledu nematerijalne štete i dodatni iznos od 400,00 kn za svaki dan,

počevši od 26. prosinca 2011., do njegovog puštanja iz zatvora za trpljenje što mu je prouzročeno kaznenim postupkom i kaznom zatvora.

116. Vlada se u vezi s time nije očitovala.

117. Sud ne može nagađati kakav će biti ishod postupka protiv podnositelja zahtjeva. Utvrđivanje kršenja članka 6. stavaka 1. i 3.(c) u ovom predmetu ne implicira da je podnositelj zahtjeva krivo osuđen. Sud smatra da utvrđivanje kršenja predstavlja dovoljnu i pravičnu naknadu. Primjećuje da članak 502. Zakona o kaznenom postupku dopušta mogućnost obnove kaznenog postupka (vidi prethodni stavak 61.). Stoga odbija zahtjev podnositelja za pravednu naknadu (vidi *Moser protiv Austrije*, br. 12643/02, st. 108., 21. rujna 2006.; *Maresti protiv Hrvatske*, br. 55759/07, st. 75., 25. lipnja 2009.; *Baloga protiv Ukrajine*, br. 620/05, st. 38., 16. rujna 2010.; *Hanif i Khan protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 52999/08 i 61779/08, st. 155., 20. prosinca 2011.; *Gürkan protiv Turske*, br. 10987/10, st. 26., 3. srpnja 2012.; *Denk protiv Austrije*, br. 23396/09, st. 24., 5. prosinca 2013.; i *Aras protiv Turske (br. 2)*, br. 15065/07, st. 62., 18. studenog 2014.).

B. Troškovi i izdaci

118. Podnositelj zahtjeva je pred Vijećem potraživao 5.000,00 kn u pogledu troškova podnošenja svoje ustavne tužbe. Osim toga je potraživao 15.683,00 kn u pogledu troškova koji su mu nastali na Sudu.

119. Vlada je prigovorila na potraživanje u pogledu troškova u domaćem postupku.

120. Dana 31. srpnja 2014. i 21. siječnja 2015., podnositelj zahtjeva je podnio dodatan zahtjev u pogledu troškova i izdataka uz onaj koji je podnio pred Vijećem. Dodatno se potraživanje odnosilo na trošak pripreme i zastupanja na raspravi 21. siječnja 2015. Dodatni su troškovi iznosili ukupno 29.279,60 kn.

121. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo ukoliko je dokazano da su oni stvarno i nužno nastali i bili razumni glede iznosa. U ovom predmetu, Sud primjećuje da je ustavna tužba koju je podnositelj zahtjeva uložio u vezi s predmetnim kaznenim postupkom bila usmjerena na otklanjanje kršenja koja je Sud utvrdio na temelju članka 6. stavaka 1. i 3.(c) Konvencije. Uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i svoju sudsku praksu, Sud razumnim smatra iznos od 6.500,00 EUR u smislu pokrića troškova po svim osnovama, i dodjeljuje ga podnositelju zahtjeva, uvećanog za sve poreze koji bi mu mogli biti zaračunati.

C. Zatezne kamate

122. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD

1. *Presuđuje*, s omjerom šesnaest glasova naprema jednom glasu, da je došlo do povrede članka 6. stavaka 1. i 3.(c) Konvencije;
2. *Presuđuje*, s omjerom šesnaest glasova naprema jednom glasu, da samo utvrđivanje kršenja predstavlja dovoljnu i pravičnu naknadu za svu nematerijalnu štetu što ju je pretrpio podnositelj zahtjeva;
3. *Presuđuje*, s omjerom šesnaest glasova naprema jednom glasu,
 - (a) da tužena država podnositelju zahtjeva ima, u roku od tri mjeseca isplatiti 6.500,00 EUR (šest tisuća i pet stotina eura) na ime troškova i izdataka, uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositelju zahtjeva, a koji iznos je potrebno preračunati u nacionalnu valutu tužene države po tečaju važećem na dan namirenja;
 - (b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
4. *Odbija*, jednoglasno, preostali dio zahtjeva podnositelja za pravičnu naknadu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku i objavljeno na javnoj raspravi u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 20. listopada 2015.

Lawrence Early
pravni savjetnik

Dean Spielmann
predsjednik

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi prilažu sljedeća izdvojena mišljenja:

- (a) suglasno mišljenje suca Zupančiča;
- (b) zajedničko suglasno mišljenje sudaca Kalaydjieve, Pinto de Albuquerquea i Turkovića;

- (c) suglasno mišljenje suca Silvisa, kojem se pridružio sudac Spielmann;
- (d) suprotno mišljenje suca Vehabovića.

D.S.
T.L.E.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA ZUPANČIČA

1. Slažem se s ishodom u ovom predmetu. Ipak, želim potaknuti pitanje koje se odnosi na domaću provedbu ove presude – koje se, očigledno, sastoji u suđenju *de novo*, što je prirodni pravni lijek kada Europski sud za ljudska prava (ESLJP) utvrdi postupovne povrede.

2. Članak 502. hrvatskog Zakona o kaznenom postupku, s izmjenama iz 2011. godine, određuje da će obnova postupka biti primjenjivo na zahtjev za izmjenu pravomoćne domaće presude zbog toga što je ESLJP utvrdio povredu prava. Ovaj zahtjev za obnovu može se podnijeti u roku od 30 dana koji počinje teći na dan kada presuda ESLJP-a postala konačna (stavak 60. glavne presude).¹

3. Ipak, u svim sličnim predmetima pitanje nije puka obnova postupka. Jasno, svrha domaćeg suđenja *de novo* u takvim okolnostima jest ispraviti kobne pogreške, srodne „apsolutno bitnim povredama postupka” u domaćem pravu, koje su dovele do toga da smo uopće utvrdili povredu. Priznajem, ovaj je predmet granična situacija što se tiče prava osumnjičenika na odvjetnika po vlastitom odabiru. Ipak, to ne umanjuje domaću dužnost ispravljanja postupovnih pogrešaka koje su dovele do toga da utvrdimo povredu. Presuda donesena većinom glasova utvrđuje pretpostavku prava na nedavanje inkriminirajućih izjava protiv samoga sebe i stavlja naglasak na ponovno suđenje, no ona ne određuje postupovne parametre unutar kojih se ima pokušati provesti novi postupak.

4. U ovom je predmetu počinjena pogreška ispitivanja bez pomoći u takozvanoj kritičnoj fazi istražnog kaznenog postupka, tj. u fazi čiji ishod može unaprijed odrediti ishod samog suđenja. Kako je to rekao George Feifer: „Sovjetski kazneni zakon ne dopušta da odvjetnik bude prisutan tijekom istrage. Sovjetsko je suđenje stoga prikladno opisano kao ‚žalba na istragu provedenu prije suđenja.’” (Feifer, *Justice in Moscow*, 1964., str. 86.) Tu je metaforu ponovio sudac Vrhovnog suda SAD A. J. Goldberg u poznatom predmetu *Escobedo protiv Illinois*, 378 U.S. 478 (1964.), koji je prethodio predmetu *Miranda protiv Arizone*, 384 U.S. 436 (1966.). Četrdeset dvije godine kasnije, naš predmet *Salduz protiv Turske*, 36391/02 (2008.), st. 50., također je ustvrdio: „Sud ponavlja da, čak i ako je prvenstvena svrha članka 6. Konvencije, u onoj mjeri u kojoj se odnosi na kaznene postupke, osigurati pošteno suđenje od strane ‚suda’ nadležnog za utvrđivanje ‚podizanja optužnice za kazneno djelo’, ne slijedi da članak nema nikakvu primjenu u istražnim postupcima. Stoga članak 6. – posebno stavak 3. istoga – može biti mjerodavan prije nego što se predmet uputi na

¹ Vidi u pogledu ovoga odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske U-III-3304/2011 od 23. siječnja 2013. i prezentaciju odluke u članku Zorana Burića pod naslovom *Obaveza izvršenja konačnih presuda Suda za ljudska prava – u povodu odluke i rješenja Ustavnog suda Republike hrvatske broj U-III/3304/2011 od 23. siječnja 2013.*

suđenje ako i u onoj mjeri u kojoj poštenost suđenja može biti ozbiljno ugrožena početnim nepridržavanjem njegovih odredbi [...] Kako je Sud već presudio u svojim prethodnim presudama, pravo opisano u članku 6. stavku 3.(c) Konvencije je jedan element, između ostalih, koncepta poštenog suđenja u kaznenim postupcima sadržanog u članku 6. stavku 1. [...].”

5. Na ovom mjestu suočavamo se s pitanjem odgovarajućeg postupovnog lijeka što ga domaći sudovi imaju primijeniti po ponovnom suđenju u ovom predmetu. Što učiniti s dokazima koje policija ne bi pribavila da nije bilo izostanka legitimnog branitelja osumnjičenika tijekom tih ispitivanja? Pitanje će također biti i u kojoj su mjeri dokazi pribavljeni tijekom suđenja podnositelju zahtjeva „plodovi otrovne voćke” očigledne primarne povrede konvencijskih prava podnositelja zahtjeva. Kako je prethodno implicirano, test koji se ima primijeniti je *sine qua non test*, tj. upit se primjenjuje na sve dokaze koji proistječu izravno ili neizravno iz nepravilnog ispitivanja u ključnom početku ovog domaćeg postupka.

6. Pitanje je stoga o ekskluzijskom pravilu. Na novom suđenju, da bi prvo na branitelja imalo ikakvog značenja, prethodno pribavljeni kontaminirani dokazi – „kontaminirani” jer su pribavljeni uz izostanak legitimnog branitelja – trebaju biti pažljivo izbrisani iz spisa što se odnosi na podnositelja zahtjeva i štoviše, novi sud koji se bavi predmetom ne bi trebao imati nikakvih saznanja o kontaminiranim dokazima na koje bi se mogao osloniti tijekom kasnijeg suđenja.

7. U kontinentalnom pravnom sustavu to nije tako lako postići uzimajući u obzir da kazneni postupak ne poznaje postupak ispitivanja nepristranosti potencijalnih porotnika (*voir dire*) radi odabira članova porote. U okviru *voir dire* procedure, porotnici mogu biti preventivno isključeni i moguće ih je isključiti zbog nekog razloga. Primjerice, u našem predmetu porotnici, koji su na temelju prethodnog znanja o ovom zloglasnom predmetu formirali mišljenje o kaznenoj odgovornosti itd. tuženika bi bili isključeni iz predmeta. Krajnji rezultat ovoga bi tada bio sastav porote koja ne bi imala, bar u onoj mjeri u kojoj se to odnosi na predmet Dvorski, unaprijed formirano mišljenje.

8. U domaćem pravu, predmet će vjerojatno biti dodijeljen novoj grupi sudaca od kojih će neki biti profesionalni suci, dok će ostali biti suci porotnici – obojica odabrani sukladno ustavnom pravu tuženika na nasumičnog suca. Ipak, uzimajući u obzir koliko je predmet poznat, nema jamstva da ti suci neće imati prethodno formirano mišljenje i da će biti sposobni, sukladno tome, promotriti predmet otvorenog uma. Jednom kada se duh oslobodi iz boce, nemoguće ga je vratiti natrag.

9. S druge strane, ekskluzijsko pravilo proistječe iz sustava, anglosaksonskog prava, u kojemu osuđujuću ili oslobađajuću presudu donosi porota. Porota ima pristup određenim dijelovima dopuštenih dokaza. Ako su dokazi nedopustivi, također sukladno ekskluzijskom pravilu, porota ih nikada neće vidjeti odnosno čuti. Postupovna uloga suca u sustavu

anglosaksonskog prava jest nadzor nad dopustivošću dokaza sukladno dobro razrađenoj doktrini prava dokaza.

10. U kontinentalnom sustavu, ovaj korpus prava što se odnosi na dopustivost dokaza jednostavno ne postoji. Umjesto toga imamo prevladavajućem načelu koje se zove „slobodna ocjena dokaza” što je bio povijesni odgovor ranijim mehaničkim pravilima što određuju vrijednost određenog dokaza. Poznati hrvatski profesor i pravni teoretičar Vladimir Bayer tvrdio je, prije puno desetljeća, da se odustalo od pokušaja uvođenja sustava porote u kontinentalno pravo upravo zbog toga što nije postojalo dovoljno pravila o dopuštenosti dokaza koja bi regulirala zakonitost dokaza tijekom suđenja u kaznenom postupku.

11. Jasno, to stavlja pred nas problem isključivanja kontaminiranih dokaza, tj. ekskluzijsko pravilo, tijekom određenog suđenja jer jednom kada se dokazi izvedu nema načina za njihovo isključivanje iz opsega spoznaje sudaca u predmetu.

12. Njemačko pravilo, u smislu da se sudac ne može osloniti na takve dokaze u njegovom ili njezinom obrazloženju presude je, u najmanju ruku, naivno u onoj mjeri u kojoj ono pretpostavlja da su suci sposobni ignorirati kontaminirane ili na drugi način nedopuštene dokaze.

13. Pogrešna pretpostavka, koju je razotkrio Bishop Berkeley, u smislu da opis dokaza zamisli objašnjava način na koji se došlo do te iste zamisli, nalazi se u zabrani navođenja dokaza koji podliježu ekskluzijskom pravilu u obrazloženju presude. To očigledno neće spriječiti suca u ex post facto opravdavanju njegove „intimne osude”, kako je nazivaju Francuzi.

14. Ako učinkovitost ekskluzijskog pravila u ovoj obnovi suđenja neće biti zajamčena, čini se da će jedino rješenje biti da podnositelj zahtjeva ponovno podnese ovaj predmet ESLJP-u. Ako bi tome bilo tako, Sud bi se tada jasno morao baviti s ovim teškim pitanjem. Ovaj problem, nota bene, nije specifičan za Hrvatsku; većina drugih kontinentalnih jurisdikcija bez porote imala bi isti problem. Ovo je razlog zašto postavljam to pitanje na ovom mjestu: u očekivanju problema isključivanja nedopuštenih i kontaminiranih dokaza.

ZAJEDNIČKO SUGLASNO MIŠLJENJE SUDACA KALAYDJIEVE, PINTO DE ALBUQUERQUEA I TURKOVIĆA

1. Slažemo se s mišljenjem većine da je došlo do povrede članka 6. stavaka 1. i 3.(c) Konvencije u ovom predmetu, no ne slažemo se u cijelosti s njihovim obrazloženjem. Prema našem viđenju, ovaj predmet postavlja četiri važna pitanja koja zavrjeđuju principijelan pristup. Prvo: Obuhvaća li pravo na pristup odvjetniku samo po sebi pravo na upotrebu pravne pomoći prema vlastitom odabiru od početnih faza postupka? Drugo: Što sadrži pravo na odabir odvjetnika? Treće: treba li pravo na odvjetnika prema vlastitom odabiru podlijegati nižem standardu zaštite od onoga što se odnosi na pravo na pristup odvjetniku? Četvrto: Treba li Sud ocjenjivati poštenost suđenja kao cjeline i primijeniti ispit uravnoteženosti (analizu neškodljive pogreške) u situaciji gdje je podnositelju zahtjeva uskraćeno pravo na odabir odvjetnika tijekom policijskog ispitivanja u tijeku kojega on ili ona da izjave kojima inkriminira samoga sebe odnosno samu sebe. Obradit ćemo ta pitanja, uzimajući u obzir sudsku praksu Suda i trenutačne norme međunarodnog prava ljudskih prava i međunarodnog kaznenog prava.

Pravo na pristup odvjetniku prema vlastitom odabiru od početnih faza postupka

2. U predmetu *Salduz* Sud je naveo da, u pravilu, pristup odvjetniku treba osigurati od prvog policijskog ispitivanja osumnjičenika osim ukoliko je pokazano u svjetlu posebnih okolnosti predmeta da postoje uvjerljivi razlozi da se ograniči to pravo.¹ Čak i u predmetima gdje se osumnjičenik branio šutnjom i nije ispitan u pritvoru, ograničenje njegovog ili njezinog prava na pravnu pomoć od vremena uhićenja može dovesti do neispunjavanja uvjeta članka 6. stavaka 1. i 3.(c) Konvencije.² Razlog za ovo je u tome da nije na Sudu da nagada o utjecaju koji bi imao pristup podnositelja zahtjeva odvjetniku tijekom zadržavanja u policiji na kasniji postupak³. Ipak, presuda u predmetu *Salduz* je ostavila pitanje može li i u kojoj mjeri u takvim okolnostima pravo na pristup odvjetniku uključivati pravo na odvjetnika po vlastitom odabiru. Nakon predmeta *Salduz*, raspravljalo se o pravu na odvjetnika prema vlastitom odabiru tijekom

¹ *Salduz protiv Turske* [VV], br. 36391/02, st. 55., ESLJP 2008.

² *Dayanan protiv Turske*, br. 7377/03, st. 32.–33., 13. listopada 2009.

³ Vidi *Salduz*, prethodno navedeno, st. 58., i *Huseyn i drugi protiv Azerbajdžana*, br. 35485/05, 45553/05, 35680/05 i 36085/05, st. 172., 26. srpnja 2011.

istražnog postupka, no nikada kao središnjem pitanju.⁴ Pozdravljamo odluku većine (u stavcima 78. i 108. presude) kojom se izrijeком priznaje pravo na odvjetnika prema vlastitom odabiru od početnih faza postupka i time tumači tekst članka 6. stavka 3.(c) u skladu s međunarodnim pravnim normama. Ipak, vjerujemo da je ovaj zaključak zavrijedio detaljnije obrazloženje.

3. U međunarodnim instrumentima usporedivima s Konvencijom, kao što je Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (članak 14. stavak 3.(b)), Američka konvencija o ljudskim pravima (članak 8. stavak 2.(d)) i Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda (članak 7. stavak 1.(c)), pravo osumnjičenika na pomoć odvjetnika prema njegovom odnosno njezinom odabiru u istražnom postupku nije opisano izrijeком, već je ono priznato u praksi.

4. Vijeće za ljudska prava UN-a (UNHRC) je utvrdilo u nekoliko slučajeva da je dodjeljivanje odvjetnika od strane suda tijekom istrage prije suđenja (čak i na jedan dan) suprotno načeli poštenog suđenja ako je kvalificirani odvjetnik po okrivljenikovom vlastitom odabiru dostupan i spreman zastupati njega ili nju⁵ i ako se izvršavaju istražne radnje.⁶ Štoviše,

⁴ Vidi *Martin protiv Estonije*, br. 35985/09, st. 90. i 93., 30. svibnja 2013., i *Erkapić protiv Hrvatske*, br. 51198, st. 82.–89., 25. travnja 2013.

⁵ Vidi, na primjer, *Kasimov protiv Uzbekistana*, komunikacija br. 1378/2005, CCPR/C/96/D/1378/2005, 30. srpnja 2009. stavak 9.6, i *Aleksandr Butovenko protiv Ukrajine*, komunikacija br. 1412/2005, CCPR/C/102/D/1412/2005, 19. srpnja 2011., stavak 7.8. Od posebnog je zanimanja u vezi s ovim predmetom *Lyashkevich protiv Uzbekistana* (komunikacija br. 1552/2007, CCPR/C/98/D/1552/2007, 11. svibnja 2010., stavak 9.4), gdje je autor tvrdio da je prekršeno pravo njezinog sina na obranu, posebno zbog toga što je odvjetnik kojega je privatno angažirala 11. kolovoza 2003. bio spriječen braniti njezinog sina toga dana bez obzira na činjenicu da su upravo tog trenutka provedene važne istražne aktivnosti. UNHRC je primijetio da je država ugovornica samo potvrdila da su sve istražne radnje u pogledu g. Lyashkevicha provedene u prisutnosti odvjetnika, bez da je posebno rješavala pitanje pristupa g. Lyashkevicha njegovom privatno angažiranom odvjetniku. U tim okolnostima, i uz izostanak svih drugih informacija od stranaka, UNHRC je zaključio kako uskraćivanje pristupa branitelju njezinog sina prema njegovom odabiru tijekom jednog dana i njegovo ispitivanje i provođenje drugih istražnih radnji s njime tijekom tog vremena predstavlja kršenje prava g. Lyashkevicha na temelju članka 14. stavka 3.(b), Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

⁶ Vidi, nasuprot tome, *Pavel Levinov protiv Bjelarusu*, komunikacija br. 1812/2008, CCPR/C/102/D/1812/2008, 25. kolovoza 2011., stavak 8.3. Autor je tvrdio da je došlo do povrede njegovih prava na obranu na temelju članka 14. stavka 3.(b) Pakta, podastrijevši odmah nakon njegovog uhićenja da je policija odbila dopustiti rođaku ili poznanicima autora da postupaju kao njegov zastupnik, unatoč tome što su bili prisutni u policijskoj postaji nakon njegovog uhićenja, ili mu dati prigodu da imenuje odvjetnika. UNHRC je primijetio da je autor bio zastupan po branitelju na njegovom suđenju i da se iz materijala koji su mu podastrijeti ne čini da su provedene ikakve istražne radnje prije početka suđenja autoru. Stoga je UNHRC smatrao da prava g. Levinova na obranu nisu prekršena u tom predmetu.

UNHRC u svom Općem komentaru br. 32⁷ je naglasio da pravo na komuniciranje s braniteljem zahtijeva da se okrivljeniku odobri neodložan pristup branitelju. Osim toga, UNHRC je naveo da „sve osobe koje su uhićene moraju odmah imati pristup branitelju”.⁸ Slično tome, ovo je pravo dosljedno potvrđivano u sudskoj praksi Međuameričkog suda za ljudskih prava⁹ i Afričkog povjerenstva za ljudska prava i prava naroda.¹⁰

6. Pravo na pristup odvjetniku prema vlastitom odabiru u istražnom postupku također se nalazi i u europskim neobvezujućim zakonskim instrumentima (vidi stavke 62.–65. presude)¹¹ i u univerzalnim neobvezujućim zakonskim instrumentima.¹² To je u potpunosti u skladu s 1. načelom Osnovnih načela uloge odvjetnika UN-a, koje potvrđuje da „sve osobe imaju pravo upotrijebiti pomoć odvjetnika po njihovom odabiru kako bi zaštitile i utvrdile svoja prava i branile se u svim fazama kaznenog

⁷ Opći komentar br. 32, članak 14: Pravo na jednakost pred sudom i sudovima pravde i na pošteno suđenje (CCPR/C/GC/32 (2007)).

⁸ Vidi zaključna opažanja UNHRC-a, Gruzija, CCPR/C/79/Add.75, 1. travnja 1997., stavak 27.). Vidi također Izviješće posebnog izvjestitelja o neovisnosti sudaca i odvjetnika u vezi s misijom posebnog izvjestitelja za Ujedinjenu Kraljevinu, E/CN.4/1998/39/Add.4, 5. ožujka 1998., stavak 47.

⁹ Vidi, na primjer, *Barreto Leiva protiv Venezuele*, presuda od 17. studenoga 2009. (osnovanost, odšteta i troškovi), stavci 58.–64., i posebno stavak 62.: „Ako pravo na obranu proistječe od trenutka kada je naložena istraga pojedinca (prethodni stavak 29.), okrivljenik mora imati pristup pravnom zastupniku od tog trenutka na dalje, posebno tijekom postupka u kojemu se daje njegov iskaz. Spriječiti okrivljenika da ga savjetuje branitelje znači strogo ograničiti pravo na obranu, što dovodi do postupovne neravnoteže i ostavlja pojedinca nezaštićenog pred tijelom vlasti koje izriče kaznu.”

¹⁰ Vidi, na primjer, *Avocats sans Frontières (u ime Bwampamye) protiv Burundija*, listopad/studen 2000. Povjerenstvo je zaključilo (u stavku 30.) da je bilo u interesu pravde da okrivljenik ima pogodnost pomoći odvjetnika „u svakoj fazi predmeta”.

¹¹ Nakon njegove posjete Turskoj u srpnju 2000., Europski odbor za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) je objavilo izvješće, ponavljajući „još jednom preporuku da sve osobe kojima je uskraćena njihova sloboda od strane agencija za provedbu zakona, uključujući osobe osumnjičene za počinjenje kaznenih djela za koja su nadležni sudovi za državnu sigurnost, bude odobreno, od početka njihovog zadržavanja, pravo na pristup odvjetniku. CPT priznaje da, kako bi se zaštitili legitimni interesi policijske istrage, iznimno može biti nužno odgoditi pristup pritvorene osobe odvjetniku prema njezinom odabiru tijekom određenog razdoblja. Ipak, u takvim slučajevima, treba organizirati pristup drugom neovisnom odvjetniku” (CPT/INF (2001)25, stavak 61.).

¹² U svojem općem komentaru br. 2, Odbor protiv mučenja (CAT) je naveo: „Određena osnovna jamstva primjenjuju se na sve osobe kojima je uskraćena sloboda. Neka od njih su navedena u Konvenciji, a Odbor dosljedno poziva države ugovornice da ih upotrebljavaju. Preporuke Odbora što se odnose na učinkovite mjere imaju za cilj pojasniti trenutna osnovna vrijednosti i nisu iscrpne. Takva jamstva uključuju, *inter alia*, ... pravo na neodložno primanje neovisne pravne pomoći” (Opći komentar CAT-a, 24. siječnja 2008. (CAT/C/GC/2), stavak 13.).

postupka”.¹³ 5. načelo Osnovnih načela uloge odvjetnika i 17. načelo teksta Načela prava na pošteno suđenje i pravne lijekove¹⁴ posebno određuju da kada je osoba uhićena, optužena ili pritvorena, on ili ona mora odmah biti obaviještena o pravu na pravnu pomoć prema njegovom odnosno njezinom odabiru. Konačno, članak 7. Osnovnih načela o ulozi odvjetnika zahtijeva da vlade osiguraju da sve osobe koje su uhićene ili pritvorene trebaju imati pristup odvjetniku u roku od četrdeset osam sati od trenutka njihovog uhićenja ili pritvaranja.

7. U međunarodnom kaznenom pravu, pravo na odabir odvjetnika u istražnom postupku je dobro utvrđeno, i u statutima i u pravilima o postupanju i dokazima raznih međunarodnih sudova i u praksi. Na temelju članka 21. stavka 4. Statuta Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), članka 20. stavak 4. Statuta Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu (MKSR), članka 17. stavka 4. Statuta Posebnog suda za Sierra Leone (SCSL) i članka 55. stavka 2., članka 56. i članka 67. stavka 1.(d) Statuta Međunarodnog kaznenog suda (MKS), praksa je bila da je samo mali postotak optuženih osoba zastupan od strane privatno financiranih odvjetnika koje su one same odabrale. U većini predmeta, sudovi daju tuženiku popis odobrenih odvjetnika između kojih on ili ona može birati. U takvim slučajevima, sudovi su obvezni brzo dodijeliti odvjetnika za cijelo vrijeme trajanja postupka, uključujući tijekom svakog ispitivanja tuženika.¹⁵ **Ako se ne poštuje pravo na odvjetnika, proistekle dokaze se mora isključiti.**¹⁶

Informiran i slobodan odabir odvjetnika

8. Prema našem mišljenju, središnje pitanje u predmetu *Dvorski* jest jesu li tijela vlasti poduzela nužne aktivne korake kako bi osigurala učinkovito uživanje prava podnositelja zahtjeva na pravnu pomoć prema njegovom vlastitom odabiru – drugim riječima, da mu daju informacije koje su im poznate, koje su mu u kontekstu domaćeg prava bile nužne kako bi izvršio

¹³ Usvojeno na 8. kongresu Ujedinjenih naroda o prevenciji zločina i postupanju prema prijestupnicima, Havana, Kuba, 27. kolovoza – 7. rujna 1990.

¹⁴ Prilog II., HRC, Završno izvješće, 46. sjednica, E/CN.4/Sub.2/1994/24, 3. lipnja 1994.

¹⁵ Vidi, Žalbeno vijeće MKSJ-a, *Prlić i drugi*, 5. rujna 2008., stavak 14.; Žalbeno vijeće MKSR-a, *Nahimana i drugi*, 28. studenog 2007., stavci 172.–174.; i Žalbeno vijeće MKS-a, *Lubanga*, 20. travnja 2007., stavak 6.

¹⁶ Vidi, Raspravno vijeće MKSJ-a, *Tužitelj protiv Delačića, Mucića, Delića i Landže*, Odluka o zahtjevu Zdravka Mucića za isključenjem dokaza, 2. rujna 1997., stavci 43. i 55.; Raspravno vijeće MKSR-a, *Tužitelj protiv Bagosora i drugih*, Odluka o zahtjevu tužitelja za prihvaćanjem određenih materijala na temelju pravila 89.(C), 14. listopada 2004., stavak 21.; i *Tužitelj protiv Karemera, Ngirumpatse i Nzirorera*, Odluka o zahtjevu tužitelja za prihvaćanjem razgovora s Josephom Nzirorerom i Mathieuom Ngirumpatseom provedenih nakon uhićenja, 2. studenog 2007., stavci 23.–32.

informiran odabir odvjetnika. Kako je većina zaključila, „policija nije obavijestila podnositelja zahtjeva niti o dostupnosti odvjetnika G.M. da ga savjetuje ni da je G.M. prisutan u Policijskoj postaji Rijeka” (vidi stavak 112. presude) i stoga, ako to presuda naglašava (vidi stavak 93.), „premda je podnositelj zahtjeva formalno odabrao da ga odvjetnik M.R. zastupa tijekom policijskog ispitivanja, taj odabir nije bio informirani odabir”.

9. Sukladno hrvatskom Zakonu o kaznenom postupku, policija je obvezna pomoći osumnjičenicima u pribavljanju informacija što su im nužne za informirani odabir zastupnika, dajući im popis prihvatljivih odvjetnika. U svjetlu domaćih pravnih odredbi koje ovlašćuju srodnike tuženika da angažiraju odvjetnike za njih i nakon toga ovlašćuju tuženike da odbiju angažirati odvjetnika kojega su angažirali njihovi srodnici te također usmeno davanje punomoći pred tijelom koje provodi postupak, bilo je nužno – čim je podnositelj zahtjeva izrazio želju da angažira odvjetnika – izvijestiti ga da su njegovi roditelji već angažirali odvjetnika za njega.¹⁷

10. Tužena država nikada nije osporavala da policija nije izvijestila podnositelja zahtjeva o odvjetniku kojega su angažirali njegovi roditelji, niti je dala ikakvo objektivno razumno obrazloženje za taj propust, dok je podnositelj zahtjeva odbio odvjetnika kojega je on odabrao i povukao svoj iskaz kojim je inkriminirao samoga sebe čim je to bilo moguće – već sljedećeg dana. Niti je Vlada zadovoljila teret dokazivanja pokazavši da je podnositelju zahtjeva osigurana poštena prigoda da uživa svoje pravo na odvjetnika prema vlastitom odabiru.

11. Jedini razlog koji je Vlada navela za neizvješćivanje podnositelja zahtjeva da su njegovi roditelji angažirali G.M. kao njegovog odvjetnika bila je činjenica da G.M., prema viđenju policije i domaćih sudova, nije imao ispravnu punomoć da zastupa podnositelja zahtjeva u mjerodavno vrijeme. U vezi s time, Sud je primijetio da je G.M. tvrdio pred nacionalnim tijelima vlasti da je zapravo imao pisanu punomoć koju su mu dali roditelji podnositelja zahtjeva 14. ožujka 2007. (vidi stavak 24. presude). To je pobijeno u domaćem postupku, premda ne uvjerljivo (vidi stavke 55. i 95. presude). U svakom slučaju, uskraćivanje takve informacije zbog čisto formalnih razloga – na primjer, zbog toga što odvjetnik nije imao pisanu punomoć – u okolnostima u kojima je odvjetnik zastupao podnositelja zahtjeva u prethodnom predmetu i bio je u kontaktu s majkom podnositelja zahtjeva u Italiji putem telefona, i policija je bila upoznata sa svime time, nije bilo moguće objektivno i razumno opravdati.

12. Konačno, Vlada je također tvrdila da je podnositelj zahtjeva imao priliku birati iz popisa dežurnih odvjetnika 14. ožujka 2007., no nisu dali Sudu primjerak tog popisa. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da takav popis uopće nije postojao. Vlada je odgovorila da arhiv policijske postaje nije

¹⁷ Vidi stavke 60. i 105. presude.

čuvao takve popise. Umjesto toga su podnijeli popis navodno s istim sadržajem kao onaj iz 2007. U svjetlu postojanja dvije proturječne izjave o postojanju popisa iz 2007. godine, vjerujemo da teret dokazivanja treba biti na Vladi u pogledu njihove tvrdnje da je takav popis postojao i da je isti dan podnositelju zahtjeva. Bilo je na Vladi da dokaže pozitivnu činjenicu da je taj popis postojao i da je podnositelj zahtjeva odabrao odvjetnika s tog popisa. Nije bilo na podnositelju zahtjeva da dokaže negativnu činjenicu da taj popis nije postojao i da nije imao priliku odabrati odvjetnika na taj način. Vlada je propustila učiniti mjerodavne dokaze dostupnima Sudu.

13. Prema našem mišljenju, to je dovoljno da opravda zaključak da je neosiguravanje mjerodavnih informacija podnositelju zahtjeva bio štetan propust, uslijed čega je podnositelju zahtjeva na pogrešan način uskraćen njegov branitelj kojega je prvoga odabrao. Drugim riječima, došlo je do miješanja u njegovo pravo na slobodan i informiran odabir odvjetnika. Takvo miješanje neizbježno stvara sumnje da policija možda nije postupala u dobroj vjeri te je stoga možda propustila osigurati učinkovito uživanje prava podnositelja zahtjeva na obranu na temelju članka 6. stavka 3.(c) i poštenost suđenja na temelju članka 6. stavka 1.

Pogrešno uskraćivanje odabira odvjetnika

14. Svrha prava na odvjetnika prema vlastitom odabiru jest zajamčiti poštenost kaznenog postupka putem odgovarajuće stručne pomoći. Uz izostanak dokaza o suprotnom, neopravdano uskraćivanje ili ograničenje ili uplitanje u ovo pravo uvijek će ostavljati neizbježan dojam pokušaja vlasti da utječu na osumnjičenikov odabir stručne pomoći kako bi mu se nametnuo odvjetnik koji je „pogodan” za policiju ili stranku tužiteljicu i stvorit će dvojbe i sumnje da je svrha toga bila prevariti ili zavarati osumnjičenika s ciljem pribavljanja dokaza kršeći načela poštenosti.¹⁸ Puki dojam loše vjere sa strane policije dovoljan je da baci sumnju na pitanje je li priznanje kojim se inkriminira dano u takvim okolnostima bilo stvarno svojevrijedno.

15. Zbog tog razloga ne smatramo neopravdano ili pogrešno „uskraćivanje odabira” „manje ozbiljnim” u usporedbi s neopravdanim ili pogrešnim „uskraćivanjem pristupa”. Stoga, suprotno većini, vjerujemo da je situaciju u predmetu *Dvorski* trebalo analizirati s pomoću iste vrste argumenata kao situaciju u predmetu *Salduz*. Posljedično, uz dužno

¹⁸ Za tuženika ponekada može biti štetnije imati odvjetnika kojega mu je nametnula država bez obzira na oblik (bilo zbog toga što nije bilo nikakvog izbora ili nije bilo smislenog izbora ili zbog toga što je odabir bio neopravdano ograničen) nego da uopće nema odvjetnika. Dobri su primjeri prethodno navedeni predmeti UNHRC-a, Međuameričkog suda za ljudskih prava i Afričkog povjerenstva.

poštovanje, ne slažemo se da su predmeti *Croissant*¹⁹ i *Klimentyev*,²⁰ koji se bave s navodnim situacijama opravdanog „uskraćivanja odabira” odvjetnika, primjenjivi u ovom predmetu.

Utjecaj strukturnih pogrešaka na poštenost kaznenog postupka

16. U kaznenom postupku postoje neka postupovna prava koja su toliko temeljna za pošteno suđenje da njihovo narušavanje nikada ne može biti viđeno kao pošteno.²¹ Narušavanje tih prava dovodi do strukturne pogreške, koja utječe na okvir u kojemu se odvija suđenje.²²

17. Sud je već prihvatio da takve strukturne pogreške mogu nastati u vezi s priznanjima pribavljenima uz kršenje članka 3. i stvarnih dokaza pribavljenih kao izravnog rezultata mučenja²³ i pogrešnog uskraćivanja pristupa odvjetniku.²⁴ Kako je Sud istaknuo u predmetu *Salduz*, dokazi pribavljeni tijekom istražne faze određuju okvir unutar kojega će se kazneno djelo obuhvaćeno optužbom razmatrati na suđenju i stoga sve takve postupovne pogreške počinjene tijekom ove faze nužno će imati utjecaj na poštenost postupka.²⁵ Otkad je „ekskluzijsko pravilo” uspostavljeno radi zaštite prava nedavanja samoinkriminirajućeg iskaza, upotreba dokaza prikupljenih uz kršenje ovog osnovnog prava uvijek će učiniti suđenje nepoštenim, bez obzira na sve druge okolnosti predmeta. Stoga je Sud presudio u predmetu *Salduz* da svaka osuđujuća presuda temeljena na priznanju ili iskazu danom uz kršenje prava na pristup odvjetniku predstavlja kršenje općeg prava na pošteno suđenje zajamčeno na temelju

¹⁹ *Croissant protiv Njemačke*, 25. rujna 1992., serija A, br. 237-B.

²⁰ *Klimentyev protiv Rusije*, br. 46503/99, 16. studenog 2006.

²¹ Riječima Vrhovnog suda SAD, „njihovo narušavanje nikada se ne može tretirati kao bezazlena pogreška”. Vidi *Chapman protiv Kalifornije*, 386 U.S. 18 (1967.), gdje se navode slučajevi pristranog suca, iznuđenog priznanja i uskraćivanja prava na branitelja tijekom suđenja kao primjeri strukturnih pogrešaka.

²² *Arizona protiv Fulminante*, 499 U. S. 279, 309-310.

²³ Vidi *Jalloh protiv Njemačke* [VV], br. 54810/00, st. 99. i 105., ESLJP 2006-IX; *Harutyunyan protiv Armenije*, br. 36549/03, st. 63., ESLJP 2007-III; i *Gäfgen protiv Njemačke* [VV], br. 22978/05, st. 176., ESLJP 2010.

²⁴ *Salduz*, prethodno navedeno, st. 58.

²⁵ Vidi *Salduz*, prethodno navedeno, st. 54., i *Dayanan*, prethodno navedeno, st. 33. Isti je pristup ponovljen u predmetu *Huseyn i drugi* (prethodno navedeno, st. 172.): „čini se da su, u prvih nekoliko dana njihovog pritvora, prvi, treći i četvrti podnositelj zahtjeva bili ispitani bez upotrebe pravne pomoći i dali su određene izjave koje su uključene u spis kaznenog predmeta. Ne čini se da se ijedan od njih izrijekom odrekao svog prava na odvjetnika nakon njihovog uhićenja. Imajući u vidu informacije dostupne u ovom pogledu, Sud ne može nagađati o točnom utjecaju što bi ga imao pristup podnositelja zahtjeva odvjetniku tijekom tog razdoblja na kasniji postupak i je li izostanak odvjetnika tijekom tog razdoblja nepovratno utjecao na njihovo pravo na obranu.”

članka 6. stavka 1. Konvencije.²⁶ Drugim riječima, predmet *Salduz* je uveo automatsko ekskluzijsko pravilo za samoinkriminirajuće iskaze pribavljene bez prisutnosti odvjetnika tijekom ispitivanja kada ne postoje uvjerljivi razlozi za uskraćivanje prava na odvjetnika (to jest, u situacijama neopravdanog uskraćivanja pristupa odvjetniku).

18. Mi tvrdimo da pogrešno uskraćivanje odabira odvjetnika predstavlja još jedan primjer strukturne pogreške u kaznenom postupku koja bi trebala automatski dovesti do isključivanja samoinkriminirajućih iskaza koji su nezakoniti zbog te pogreške.²⁷ Ako takav samoinkriminirajući iskaz nije isključen prije suđenja, takva pogreška sama po sebi treba biti shvaćena kao kršenje Konvencije bez da treba postojati ikakva potreba za ocjenjivanjem sveukupne poštenosti postupka. Ako sudac koji sudjeluje u predmetu dozna za takav dokaz, osuđujuću presudu treba odmah ukinuti. Niti jedan drugi pravni lijek ne bi mogao ispraviti takve pogreške i konačno osigurati temeljno pravo na pošteno suđenje. Prema našem mišljenju, upotreba svakog ispitivanja ravnoteže u takvim situacijama prijeti podređivanjem temeljnog jamstva pravne pomoći po vlastitom odabiru drugim interesima koji imaju manji, ako ikakav, značaj u smislu Konvencije.

19. Kada se čitaju pažljivo, stavci 111. i 112. presude samo deklarativno podupiru načelo ocjenjivanja sveukupne poštenosti postupka jer konačno većina smatra da treba uzeti u obzir „značajan vjerojatan utjecaj” priznanja podnositelja zahtjeva na daljnji razvoj kaznenog postupka protiv njega. To znači da većina ne zauzima stajalište da ugroza prouzročena podnositelju zahtjeva, time što mu je pogrešno uskraćen odabir odvjetnika, treba biti ocijenjena u kontekstu drugih izvedenih dokaza kako bi se odredilo je li pogreška bila bezazlena i postupak kao cjelina bio pošteno. „Vjerojatan utjecaj” postupovne pogreške dovoljan je za većinu da utvrdi kršenje članka

²⁶ Vidi *Salduz*, prethodno navedeno, st. 55. i 58.

²⁷ Kako je to rekao sudac Scalia: „Različiti će odvjetnici primijeniti različite strategije u pogledu istrage i otkrivanja, razvijanja teorije obrane, odabira porote, predstavljanja svjedoka i stila ispitivanja svjedoka te uvjeravanja porote. I odabir odvjetnika će utjecati hoće li i na koji način tuženik surađivati s tužiteljstvom, nagoditi se ili odlučiti se umjesto toga na suđenje. U svjetlu tih bezbrojnih aspekata predstavljanja, pogrešno uskraćivanje branitelja ima izravan utjecaj na ‚okvir unutar kojega se suđenje odvija,’ *Fulminante, supra*, pod 310 – ili zapravo hoće li se ono uopće odvijati. Nije moguće znati koje bi različite mogućnosti odbačeni branitelj inače odabrao, i potom kvantificirati utjecaj tih različitih odabira na ishod postupka... Analiza neškodljive pogreške u takvom kontekstu bilo bi spekulativno istraživanje onoga što se moglo dogoditi u alternativnom svemiru” (*Sjedinjene Američke Države protiv Gonzalez-Lopez*, 548 U.S. 140 (2006.)). Takve strukturne pogreške uključuju uskraćivanje branitelja (vidi *Gideon protiv Wainwrighta*, 372 U.S. 335 (1963.)), uskraćivanje prava da se tuženik brani sam (vidi *McKaskle protiv Wigginsa*, 465 U.S. 168, 177 – 178, n. 8 (1984.)), uskraćivanje prava na javno suđenje (vidi *Waller protiv Georgije*, 467 U.S. 39, 49, n. 9 (1984.)) i uskraćivanje prava na suđenje pred porotom putem davanja neispravne upute o razumnoj sumnji (vidi *Sullivan protiv Louisiane*, 508 U.S. 275 (1993.)).

6. Te riječi nisu daleko, u materijalnom smislu, od onih u predmetu *Salduz* ili *Huseyn i drugi*.²⁸

20. Stoga, ocjenjivanje sveukupne poštenosti postupka oslanjajući se na ispitivanje uravnoteženosti predstavlja suviše fleksibilan pristup. Postoji potencijalna opasnost da će to dovesti do pretjeranog utjecaja diskrecijskih odluka u pogledu načina na koji se kršenja osnovnih postupovnih prava, kao što je pravo na odvjetnika po vlastitom odabiru važu naspram drugih postupovnih interesa. Poput ocjenjivanja neškodljive pogreške, ocjenjivanje sveukupne poštenosti postupka može proizvesti jako zle rezultate kada, na primjer, vrlo uvjerljivi dokazi, kao što je tuženikovo priznanje bez neovisne pravne pomoći, dospije do spisa kaznenog predmeta i konačno do suđenja. Misлити da je stanje drugačije bilo bi čisto nepoznavanje jedinstvene uloge koju odvjetnik ima u kaznenom postupku kao „čuvar postupovne ispravnosti” ili namjerno nijekanje države temeljene na vladavini prava.²⁹ Riječima Andrewa Ashwortha,³⁰ „kriterij poštenog suđenja je dovoljno fleksibilan da, uz toliko puno faktora u igri, svaki sudac može staviti svoj pečat na tumačenje što je „pošteno suđenje”. Stoga je većina trebala izrijezom odbaciti svako uspoređivanje pogrešnog uskraćivanja odabira odvjetnika s drugim interesima, kako je Sud dosljedno zaključio u predmetima *Salduz*, *Dayanan* i *Huseyn i drugi* u usporedivim situacijama neopravdanog „uskraćivanja pristupa” odvjetniku.

Zaključak

21. Mišljenja smo da pravo na pristup odvjetniku zaista obuhvaća pravo na upotrebu pravne pomoći prema vlastitom odabiru od početnih faza postupka, što implicira pravo na informiran i slobodan odabir. Posljedično, svjesno uskraćivanje mjerodavnih informacija osumnjičeniku kada on ili ona odabire odvjetnika predstavlja pogrešno uskraćivanje odabira odvjetnika. Uskraćivanje odabira odvjetnika nije „manje ozbiljan problem” od uskraćivanja pristupa odvjetniku u smislu pravnih posljedica. Stoga, i pogrešno uskraćivanje pristupa odvjetniku i pogrešno uskraćivanje odabira odvjetnika predstavljaju strukturne pogreške u kaznenom postupku koje bi trebale automatski dovesti do isključivanja samoinkriminirajućih iskaza, koji su nezakoniti zbog te pogreške, prije suđenja. Ako je tuženik osuđen nakon što je sudac koji sudjeluje u tom predmetu doznao za takav dokaz, osuđujuću presudu se mora automatski ukinuti. Ako još nije nastupila

²⁸ Vidi *Salduz*, prethodno navedeno, st. 58., i *Huseyn i drugi*, prethodno navedeno, st. 172.

²⁹ *Ensslin, Baader i Raspe protiv Savezne Republike Njemačke*, br. 7572/76, 7586/76 i 7587/76, odluka Komisije od 8. srpnja 1978., st. 20.

³⁰ Andrew Ashworth, „Excluding Evidence as Protecting Rights” (1977.), *Crim. L. Rev.* 723.

zastara za to kazneno djelo, može uslijediti ponovno suđenje uz isključenje svih nezakonitih materijala.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA SILVISA, KOJEM SE PRIDRUŽIO SUDAC SPIELMANN

1. Slažem se s utvrđivanjem kršenja članka 6. stavaka 1. i 3.(c) u ovom predmetu. Ipak, uz dužno poštovanje, ne slažem se s bitnim dijelom obrazloženja ove presude.

2. Srž pitanja koje treba obraditi u ovom mišljenju jest način na koji Sud primjenjuje razliku između dvije situacije: (1) uskraćivanje pristupa odvjetniku, što zahtijeva postojanje „uvjerljivih razloga” i da prava obrane ne budu nepotrebno ugrožena (vidi *Salduz protiv Turske* [VV], br. 36391/02, st. 55., ESLJP 2008.) i (2) „uskraćivanje odabira” odvjetnika, što zahtijeva postojanje „mjerodavnih i dovoljnih” razloga i da sveukupna poštenost postupka ne bude potkopana (vidi *Croissant protiv Njemačke*, 25. rujna 1992., st. 31., serija A, br. 237-B). Stavak 81. presude Suda navodi da je uskraćivanje odabira „manje ozbiljno pitanje” i smatra da razmatrani predmet treba kategorizirati u tom smislu. Prema mom mišljenju, podržavajući to gledište većina ne primjećuje bitno svojstvo ovog predmeta, a to je da je policija naizgled nastojala usmjeravati obranu tijekom početne faze postupka, suprotno odredbama domaćeg prava kao i Konvenciji. Prema mom viđenju, kombinacija policijskog ometanja angažiranog odvjetnika u pristupu podnositelju zahtjeva i istovremeno miješanje u slobodan odabir odvjetnika podnositelja zahtjeva uskraćivanjem mjerodavnih informacija uopće nije „manje ozbiljno pitanje” u usporedbi s transparentnim uskraćivanjem pristupa odvjetniku.

3. Činjenice predmeta mogu se sažeti kako slijedi. Podnositelj zahtjeva uhićen je kao osumnjičenik u vezi s tri ubojstva, oružanom pljačkom i paležom. Prije početka policijskog ispitivanja, roditelj(i) podnositelja zahtjeva angažira(ju) odvjetnika (G.M.) koji je bio pripravan braniti podnositelja zahtjeva, što je mogućnost koju hrvatsko pravo zakonski omogućava. Angažirani odvjetnik G.M. odmah se javio u policijsku postaju kako bi sreo svog klijenta. Ipak, tom je odvjetniku policija odbila pristup do podnositelja zahtjeva, navodno zbog toga što nije podnio pisanu punomoć. Podnositelj zahtjeva nije obaviješten niti o prisutnosti odvjetnika u policijskoj postaji ni o aktivnosti njegovog/njegovih roditelja. Podnositelj zahtjeva priznao je da je počinio ta kaznena djela tijekom početnog policijskog ispitivanja u prisutnosti drugog odvjetnika, koji je slučajno nekadašnji načelnik policije u području gdje je podnositelj zahtjeva držan u pritvoru. Vlada je tvrdila da je podnositelj zahtjeva odabrao ovog odvjetnika s popisa kojega mu je dala policija, što bi značilo da je imao odvjetnika po svojem vlastitom odabiru. Prema domaćim sudovima, podnositelj zahtjeva priznao je počinjenje u prisutnosti odvjetnika prema svojem vlastitom odabiru. To početno priznanje upotrijebljeno je kao dokaz.

4. Na početku je važno primijetiti da hrvatski Zakon o kaznenom postupku (ZKP) regulira odabir odvjetnika na takav način da daje

tuženikovom roditelju mogućnost angažiranja odvjetnika za tuženika, osim ukoliko tuženik to izrijekom odbije (ZKP, članak 62. stavci 1. i 4). Stavkom 6. članka 62. određuje se da branitelj mora podnijeti svoju punomoć tijelu pred kojim se vodi postupak. Okrivljenik može branitelju dati i usmenu punomoć na zapisnik kod tijela pred kojim se vodi postupak. Članak 177. stavak 5. određuje da na osumnjičenikov zahtjev redarstvene vlasti moraju mu omogućiti da uzme branitelja i u tu svrhu moraju zastati s prikupljanjem obavijesti od osumnjičenika do dolaska branitelja, a najkasnije do tri sata od kada je osumnjičenik izjavio da želi uzeti branitelja. Ako je iz okolnosti vidljivo da izabrani branitelj u tom roku ne može doći, redarstvene vlasti moraju omogućiti osumnjičeniku da uzme branitelja s liste dežurnih odvjetnika koju za područje županije sastavlja Hrvatska odvjetnička komora i dostavlja nadležnim policijskim upravama uz izvješće županijskom sudu.

5. Sud je primijetio da je jedini razlog kojega je Vlada navela za nedopuštanje pristupa G.M. podnositelju zahtjeva bila činjenica da G.M., prema viđenju Vlade, nije imao ispravnu punomoć za njegovo zastupanje. Istovremeno, Vlada nije osporavala da podnositelj zahtjeva nije bio obaviješten u mjerodavno vrijeme da ga je G.M. pokušavao vidjeti u policijskoj postaji. Ipak, Sud je primijetio da je G.M. tvrdio pred nacionalnim tijelima vlasti da on zapravo ima pisanu punomoć koju su mu dali roditelji podnositelja zahtjeva 14. ožujka 2007. Ta tvrdnja nikada nije uvjerljivo opovrgnuta u domaćem postupku. Štoviše, u spis predmeta, koji je sastavio istražni sudac 15. ožujka 2007. kada je mu je policija dovela podnositelja zahtjeva, zaprimljena je pisana punomoć.

6. Načelo prava na pravnu pomoć opisano je u članku 6. stavku 3.(c) Konvencije: „Svatko optužen za kazneno djelo ima [pravo] da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru.” Zaštita koja se ima dati osobi optuženoj za počinjenje kaznenog djela nije ograničena na sudski postupak. U predmetu *Imbriosca protiv Švicarske*, Sud je naveo (st. 36.): „Zasigurno je prvenstvena svrha članka 6. Konvencije, u onoj mjeri u kojoj se odnosi na pitanja kaznenog prava, osigurati pošteno suđenje od strane suda nadležnog za utvrđivanje podizanja optužnice za kazneno djelo, no ne slijedi da članak nema nikakvu primjenu u istražnim postupcima.“

¹ Članak 6. stavak 3.(c) obuhvaća određene aspekte prava na pošteno suđenje u smislu članka 6. stavka 1. (vidi *Correia de Matos protiv Portugala* (odluka),² i *Foucher protiv Francuske*, st. 30.).³ Ovaj podstavak jamči da se postupak protiv optuženika neće provesti bez odgovarajućeg zastupanja u predmetu u korist obrane (vidi *Pakelli protiv Njemačke*,

¹ *Imbriosca protiv Švicarske*, 24. studenog 1993., serija A, br. 275.

² *Correia de Matos protiv Portugala* (odluka), br. 48188/99, ESLJP 2001-XII.

³ *Foucher protiv Francuske*, 18. ožujka 1997., *Izješća o presudama i odlukama* 1997-II.

izvješće Komisije, st. 84.).⁴ Jamstva iz članka 6. stavka 3. specifični su aspekti prava na pošteno suđenje opisanog u članku 6. stavku 1., koji se moraju uzeti u obzir kod ocjenjivanja ovog pitanja.⁵ Njihov svojstveni cilj jest doprinijeti osiguravanju poštenosti kaznenog postupka kao cjeline.⁶ No ona nisu cilj sama sebi: usklađenost sa zahtjevima poštenog suđenja moraju biti ispitana u svakom predmetu, uzimajući u obzir razvoj postupka kao cjeline, a ne na temelju izdvojenog razmatranja jednog određenog aspekta ili događaja.

7. Pri razlikovanju predmeta koji se odnose na „uskraćivanje pristupa” odnosno „uskraćivanje odabira”, Sud se poziva na tri predmeta gdje je ograničen ili uskraćen slobodan odabir odvjetnika (*Croissant*, prethodno navedeno; *Klimentyev protiv Rusije*, br. 46503/99, 16. studenog 2006. i *Martin protiv Estonije*, br. 35985/09, 30. svibnja 2013.). Predlažem da pažljivije proučimo te predmete:

(a) U predmetu *Croissant* podnositelj zahtjeva osporavao je odbijanje zamjene odvjetnika u kojega nije imao povjerenja, no koji je ipak imenovan od strane domaćeg suda u trenutku kada su podnositelju zahtjeva već pomagala dva odvjetnika za koje je pokazao povjerenje. U tom je kontekstu Sud utvrdio da su domaći sudovi imali mjerodavne i dovoljne temelje za postupanje suprotno željama tuženika.

(b) U predmetu *Klimentyev* podnositelj zahtjeva žalio se na odbijanje domaćeg suda da dopusti drugog odvjetnika za obranu. Sud je primijetio da nije bilo naznaka da braniteljski tim podnositelja zahtjeva, koji se sastojao od odvjetnika i pučkog pravobranitelja, ne bi mogao na odgovarajući način zastupati njega i učinkovito sudjelovati na raspravi. Stoga Sud nije mogao zaključiti da je podnositelj zahtjeva zastupan na raspravi na neodgovarajući način i da je odbijanje prvostupanjskog suda da dopusti sudjelovanje odvjetnika kojega je on zatražio, uz pozivanje na činjenicu da podnositelj zahtjeva nije trebao savjete u području međunarodnog prava, predstavljalo nerazumno i nerazmjerno ograničenje prava podnositelja zahtjeva da bude zastupan putem pravne pomoći prema njegovom vlastitom odabiru.

⁴ *Pakelli protiv Njemačke*, br. 8398/78, izvješće Komisije od 12. prosinca 1981; zanimljivo je primijetiti da je u svojoj presudi u istom predmetu (*Pakelli protiv Njemačke*, 25. travnja 1983., st. 42., serija A, br. 64.) Sud utvrdio kršenje članka 6. stavka 3.(c) Konvencije premda je smatrao, kao što se tek vrlo rijetko čini: „Utvrđivanje kršenja zahtjeva stavka 3.(c) oslobađa Sud od ispitivanja predmeta i u svjetlu stavka 1. (vidi, *mutatis mutandis*, prethodno navedenu presudu *Deweer*, serija A, br. 35., str. 30.–31., st. 56.).”

⁵ Vidi *Imbrioscia*, prethodno navedeno, st. 37.; i također, nakon predmeta *Salduz, Gäfgen protiv Njemačke* [VV], br. 22978/05, st. 169., ESLJP 2010., i *Sakhnovskiy protiv Rusije* [VV], br. 21272/03, st. 94., 2. studenog 2010.

⁶ Vidi *Mayzit protiv Rusije*, br. 63378/00, st. 77., 20. siječnja 2005., i *Seleznev protiv Rusije*, br. 15591/03, st. 67., 26. lipnja 2008.

(c) Predmet *Martin protiv Estonije* ticao se sljedećih prigovora: branitelju odabranom prema vlastitom odabiru podnositelja zahtjeva bio je uskraćen pristup podnositelju zahtjeva i nad njime je izvršen pritisak da prekine pružanje svojih usluga. Osuđujuća presuda podnositelja zahtjeva zbog ubojstva temeljila se na dokazima pribavljenima u istražnom postupku uz kršenje njegovih prava na obranu i premda je prizivni sud proglasio te dokaze nedopuštenima, ipak se oslonio na njih. Sud nije smatrao da se želju podnositelja zahtjeva da zamijeni branitelja po vlastitom odabiru (odabiru njegovih roditelja) može smatrati stvarnom u okolnostima predmeta. Smatrao je da je došlo do kršenja prava podnositelja zahtjeva da se brani putem pravne pomoći po vlastitom izboru. Sud je izrazio zabrinutost u ovom predmetu u pogledu nepoštivanja prava podnositelja zahtjeva na obranu i prava da ne daje izjave kojima inkriminira sam sebe. Jesu li postojali važni i dostatni razlozi za ograničavanje odabira odvjetnika – ispit kojega je Sud zaista i naveo – prema mom viđenju nije uopće bilo bitno pitanje u tom predmetu.

8. Prema mom mišljenju, kada se predmeti *Croissant*, *Klimentyev* i *Martin* stave u jednu grupu, oni ne čine kategoriju predmeta u koju bi se uklopio predmet *Dvorski*. Predmeti *Croissant* i *Klimentyev* mogu se svrstati među one što se bave s nedovoljnošću *obrazloženja* na kojemu se temelji uskraćivanje ili ograničenje odabira odvjetnika. *Martin protiv Estonije* ne bavi se obrazloženjem na kojemu se takve odluke temelje već nepoštivanjem prava podnositelja zahtjeva na obranu i prava da ne daje izjave kojima inkriminira sam sebe imajući u vidu tijek događaja. To je pitanje naš Sud analizirao uglavnom duž pravaca što su opisani u predmetu *Salduz*. U predmetu *Martin protiv Estonije* Sud je zaključio da su prava podnositelja zahtjeva na obranu nepovoljno pogođena unatoč tome što su domaći sudovi priznali kršenje njegovog prava da ima odvjetnika prema svom odabiru i unatoč formalnom isključenju njegovog priznanja. Nedostatak domaćeg preispitivanja pri osiguravanju otklanjanja svih nepovoljnih posljedica za ishod postupka, nakon priznanja kršenja prava podnositelja zahtjeva na obranu, bila je bitna stvar za Sud pri utvrđivanju kršenja prava. Analiza Suda u predmetu *Martin protiv Estonije* ne treba biti reducirana do jednostavne primjene testa je li ishod postupka pretrpio nepovoljan utjecaj uslijed uskraćivanja odabira odvjetnika podnositelju zahtjeva. Takva redukcionistička karakterizacija neopravdano zanemaruje važan aspekt toga što su domaći sudovi prepoznali propust poštivanja prava na obranu.

9. U predmetu *Dvorski* podnositelj zahtjeva namjerno je držan u neznanju u pogledu njegovih mogućnosti pri odabiru odvjetnika, dok je odvjetniku angažiranom od strane roditelja podnositelja zahtjeva uskraćen pristup k njemu. Kada pri pojavi takvih činjenica postoji razlog vjerovati da je policija pokušala manipulirati obranom i potom pribavila priznanje koje su domaći sudovi upotrebljavali kao dokaz bez ikakvog ozbiljnog

ispitivanja navedenog kršenja prava podnositelja zahtjeva na obranu, pitanje ne treba biti je li policija možda mogla imati mjerodavne i dovoljne razloge, ili čak uvjerljive razloge, za uskraćivanje ili ograničavanje prava na odabir odvjetnika zbog toga što Sud uopće ne bi trebao prihvaćati takav manjak poštivanja prava na obranu, bez obzira na razloge ili motive u njegovoj pozadini. Takvo pitanje ne pripada u kategoriju „uskraćivanja odabira” koji je označen kao manje ozbiljno pitanje – čak niti u usporedbi sa situacijom koja uključuje apsolutno uskraćivanje pristupa odvjetniku.

10. Konačno, prema mom mišljenju, Sud se trebao držati podalje od prihvaćanja supsidijarnog zahtjeva za blažom kaznom, putem kojega je tražila da se početno priznanje njenog klijenta protumači kao znak iskrenog žaljenja ili kajanja, kao legitimne naznake krivice podnositelja zahtjeva (u stavku 104. presude).

SUPROTNO MIŠLJENJE SUCA VEHABOVIĆA

Ne mogu dijeliti mišljenje većine Velikog vijeća da činjenice na koje prigovara podnositelj zahtjeva otkrivaju povredu članka 6. stavaka 1. i 3.(c) Konvencije koji određuje:

„1. Radi utvrđivanja ... optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da ... sud pravično ... ispita njegov slučaj.

...

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

...

(c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;

...”

Mjerodavan dio zapisnika o ispitivanju podnositelja zahtjeva od strane policijskih službenika 14. ožujka 2007. glasi kako slijedi:

„Obaviješten sam o razlozima za moje uhićenje, kaznenim djelima za koje sam optužen, mojim pravima, pravu da ne dajem odgovore i pravu na branitelja, kao i o pravu da članovi moje obitelji budu obaviješteni o mojem uhićenju. Odabrao sam i dao punomoć branitelju iz Rijeke, M.R., da me zastupa u ovom postupku i savjetovao sam se s njim nasamo. Nakon savjetovanja s odvjetnikom, odlučio sam dati moj iskaz.”

Podnositelj zahtjeva je zaključio svoj iskaz kako slijedi:

„Nemam nikakvih simptoma apstinencijskog sindroma ili bilo koje druge krize. Dao sam svoj iskaz svojevóljno i u prisutnosti svog odvjetnika i županijskog državnog odvjetnika. Pročitao sam cjelokupnu izjavu i nakon toga je potpisujem kao istinitu.”

Tijekom suđenja pred Županijskim sudom u Rijeci podnositelju zahtjeva dana je mogućnost da iznese sve svoje argumente glede okolnosti u kojima je dao izjavu, a nakon što je naveo argument da nikada nije potpisao zapisnik o izjavi, dodijeljena mu je valjana mogućnost da ospori autentičnost svojeg potpisa. Međutim, pruženi dokaz, odnosno izvješće vještaka za rukopis, uvjerljivo je potvrdilo da podnositelj zahtjeva potpisao izjavu kojim je policiji dao svoje priznanje.

S druge strane, Sud je utvrdio da je odvjetniku G.M. uskraćen pristup podnositelju zahtjeva dok je bio u policijskom pritvoru, čak i od trenutka kada je G.M. pribavio punomoć koju je potpisao otac podnositelja zahtjeva.

Članak 6. stavak 3.(c) osigurava pravo podnositelja zahtjeva da ima odvjetnika prema vlastitom odabiru, ali ne odvjetnika prema odabiru njegovih roditelja.

Podnositelj zahtjeva tvrdio je da odvjetnik G. M., kojeg su angažirali njegovi roditelji, nije mogao kontaktirati s njime dok je bio u pritvoru u Policijskoj postaji Rijeka.

Glede prigovora podnositelja zahtjeva, očigledno je da su središnja pitanja što proistječu u ovom predmetu pravo podnositelja zahtjeva da angažira branitelja po vlastitom odabiru te je li, kao rezultat „neimanja” te mogućnosti, pod prisilom bio naveden da se inkriminira bez pogodnosti učinkovitog pravnog savjeta.

Nemam razloga sumnjati u tvrdnje Vlade da je podnositelju zahtjeva dan službeni popis odvjetnika Hrvatske odvjetničke komore i da je on odabrao M.R. s tog popisa kao svog odvjetnika. U skladu s time, slično kao Vijeće, smatram da se u ovom predmetu ne radi o situaciji u kojoj je podnositelju zahtjeva policija dodijelila odvjetnika po službenoj dužnosti, već o situaciji u kojoj mu je policija ponudila službeni popis odvjetnika, s kojega je odabrao M.R. kao odvjetnika prema vlastitom odabiru.¹

U potpunosti se slažem s većinom da je ponašanje policije pri onemogućavanju svakog kontakta između G.M.-a i podnositelja zahtjeva stvara početnu zabrinutost u pogledu načina na koji su domaća tijela vlasti postupala s istražnim pritvorom podnositelja zahtjeva i posljedično moguće sumnje u pogledu toga zadovoljava li postupak kao cjelina zahtjeve za poštenim suđenjem na temelju članka 6. Konvencije.

Zbog tih razloga, ovaj predmet se mora jasno razlikovati od glavnog načela opisanog u predmetu *Salduz*, u smislu da okrivljeniku u početnim fazama policijskog ispitivanja, koje su odlučne za uspjeh obrane u svakom kasnijem kaznenom postupku, treba inače dopustiti da učinkovito upotrebljava pomoć odvjetnika (vidi *Salduz protiv Turske* [VV], br. 36391/02, st. 52., ESLJP 2008.). Veliko vijeće (u stavku 78. presude) također se poziva na predmet *Martin protiv Estonije* (br. 35985/09. 30. svibnja 2013.), gdje je Sud smatrao važnim da osoba optužena za počinjenje kaznenog djela, koja se ne želi sama braniti, mora imati mogućnost pravne pomoći prema vlastitom izboru.

Očigledno, ovaj se predmet kao cjelina odnosi na dva osnovna pitanja: je li odabir podnositelja zahtjeva bio bez ikakvog pritiska ili prisile od strane policije i, ako policija nije primijenila nikakav pritisak ili prisilu, je li podnositelja zahtjeva trebao zastupati odvjetnik prema njegovom vlastitom odabiru ili onaj što su ga odabrali njegovi roditelji ili svaka treća stranka, čak i u okolnostima gdje je podnositelj zahtjeva, pod značajnim emocionalnim pritiskom, odlučio dati iskaz kojim priznaje počinjenje kaznenih djela.

Sud primjećuje (vidi stavak 81. presude) da za razliku od predmeta *Salduz*, gdje je okrivljeniku, držanom u pritvoru, uskraćen pristup

¹ Zbog tih razloga, smatram potpuno nebitnim spomenuti (u stavku 21. presude) da je podnositelj pristao da ga zastupa „odvjetnik M.R., bivši načelnik Policijske uprave Primorsko-goranske” u okolnostima u kojima nema dokaza da je M.R. na bilo koji način postupao suprotno interesima podnositelja zahtjeva. M.R. je napustio policiju 2000. godine, a ovaj se događaj zbio 2007., sedam godina kasnije.

odvjetniku tijekom policijskog ispitivanja, ovaj se predmet odnosi na situaciju gdje je podnositelju zahtjeva omogućen pristup odvjetniku od njegovog prvog ispitivanja, no ne – prema njegovom prigovoru – odvjetniku prema njegovom izboru. U tom pogledu, Sud je odlučio ocijeniti je li, u svjetlu postupka kao cjeline, na prava obrane izvršen „nepovoljan utjecaj” u onakvoj mjeri kakva bi potkopala njegovu sveukupnu poštenost.

Bez ulaženja u sve pojedinosti tog testa, smatram da je želja podnositelja zahtjeva da ima odvjetnika prema svom odabiru poštovana tijekom cijelog kaznenog postupka protiv njega. Nije osporeno da je nekoliko puta promijenio svog zastupnika. Priroda postupka protiv podnositelja zahtjeva bila je ozbiljna, zbog njegovih navodnih počinjenih kaznenih djela, no to ne znači da trebaju postojati različiti uvjeti za pošten postupak ovisni o ozbiljnosti prirode postupka. Točno je da je jedna od stavki dokaza upotrijebljenih protiv podnositelja zahtjeva bio njegov iskaz dan u policijskoj postaji, u prisutnosti javnog tužitelja, no taj iskaz nije bio jedini dokaz protiv njega. Kada je podnositelj zahtjeva dao svoj prvi iskaz, kojim inkriminira samoga sebe, u ovom predmetu, činjenica je da je to učinio po svojoj slobodnoj volji, uz izostanak svakog znaka fizičkog ili psihološkog pritiska od strane policije. Taj je iskaz potpisao podnositelj zahtjeva, kako je potvrdio vještak za rukopis pred domaćim sudovima.

Dijelio bih mišljenje s većinom Suda da je podnositelj zahtjeva pretrpio nepopravljivu štetu koja je dovela do kršenja članka 6. stavka 1. Konvencije u pogledu poštenosti postupka kao cjeline, da je dokazano da je samoinkriminirajući iskaz podnositelja zahtjeva dan kršenjem članka 3. ili bez prisutnosti ikakvog pravnog zastupnika, ili čak i uz prisutnost zastupnika kojega on nije odabrao svojom vlastitom voljom. Ipak, nisam zaključio da je ijedan ovaj element potkrijepljen od strane podnositelja zahtjeva u njegovom zahtjevu i smatram njegov prigovor u potpunosti nepotkrijepljenim mjerodavnim argumentima.

Tijekom suđenja pred sudovima koji su se bavili ovim predmetom, podnositelj zahtjeva je izložio sve svoje argumente u pogledu okolnosti u kojima je njegov iskaz dan, kao i svoj argument da nikada nije potpisao taj iskaz. Ipak, izvješće vještaka za rukopis je potvrdilo sa sigurnošću da je podnositelj zahtjeva zaista potpisao taj iskaz. Stoga se ne može kazati da je prvostupanjski sud ignorirao prigovore podnositelja zahtjeva glede dopustivosti njegove izjave kao dokaza (za usporedbu vidi *Desde protiv Turske*, br. 23909/03, st. 130., 1. veljače 2011.).

Tijekom sudskog postupka podnositelj zahtjeva imao je privilegiju valjane pravne pomoći i prvostupanjski sud mu je pružio odgovarajuću mogućnost sudjelovanja u postupku te iznošenja svojih argumenata glede optužbi i svih mjerodavnih pruženih dokaza, a njegovi su argumenti propisno uzeti u obzir. Treba spomenuti da je podnositelj zahtjeva u svojoj završnoj riječi putem zastupnice kao dokaz svojeg iskrenog kajanja za

počinjene zločine uveo priznanje dano policiji dok ga je zastupao odvjetnik M. R. u nadi da će se ono uzeti u obzir kao olakotni čimbenik prilikom postupka izricanja osude.

Nadalje, Sud bilježi da podnositeljevo priznanje nije bilo središnja platforma za predmet tužiteljstva (za usporedbu vidi *Magee protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 28135/95, st. 45., ESLJP 2000–VI) te da se prvostupanjski sud oslonio na njegovu izjavu tumačeći je u svjetlu složenog dokaznog materijala koji je sud ocjenjivao (usporedi *Bykov protiv Rusije* [VV], br. 4378/02, 10. ožujka 2009.). Konkretno, prilikom osuđivanja podnositelja zahtjeva prvostupanjski sud pozivao se na izjave brojnih svjedoka koji su tijekom suđenja unakrsno ispitani, izvješća brojnih vještaka i zapisnika o istrazi na mjestu zločina te na pretrage i pljenidbe, kao i na mjerodavne fotografije i ostale fizičke dokaze. Dodatno, prvostupanjski sud na raspolaganju je imao priznanja podnositeljevih suoptuženika dana tijekom suđenja te ni podnositelj zahtjeva ni nijedan od suoptuženika nikada nisu tvrdili da je bilo koje njihovo pravo bilo povrijeđeno kad su dali te izjave.

U takvim bi mi okolnostima bilo teško zaključiti da je postupak kao cjelina zbog toga bio nepošten (usporedi *O 'Kane protiv Ujedinjene Kraljevine* (odluka), br. 30550/96, 6. srpnja 1999.) jer su prava podnositelja zahtjeva tijekom suđenja bila primjereno osigurana i njegovo priznanje nije bio jedini, a kamoli odlučujući, dokaz u predmetu te kao takvo nije dovodilo u pitanje njegovu osudu i kaznu (usporedi *Gäfgen protiv Njemačke* [VV], br. 22978/05, st. 187., ESLJP 2010. i, za razliku od toga, *Martin*, prethodno navedeno, st. 95.-96.).

Na temelju ove pozadine i s obzirom na načelo da zahtjeve iz članka 6. stavka 3. treba razmatrati kao pojedinačne aspekte prava na pošteno suđenje zajamčenog člankom 6. stavkom 1. Konvencije (kao primjer vidi *Zagorodniy protiv Ukrajine*, br. 27004/06, st. 51., 24. studenog 2011.) te zahtjeve u pogledu ocjenjivanja poštenosti kaznenog postupka kao cjeline (vidi *Al-Khawaja i Tahery protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], br. 26766/05 i 22228/06, st. 118., ESLJP 2011.), smatram da nije pokazano da je pravima podnositelja zahtjeva na obranu nanesena nenadoknadiva šteta ili da je na njegovo pravo na pošteno suđenje iz članka 6. negativno utjecano (vidi, *mutatis mutandis*, *Mamaç i drugi protiv Turske*, br. 29486/95, 29487/95 i 29853/96, st. 48., 20. travnja 2004., te *Sarıkaya protiv Turske*, br. 36115/97, st. 67., 22. travnja 2004.; i, za razliku od toga, *Martin*, prethodno navedeno).

Pitam se zašto podnositelj zahtjeva nikada nije poduzeo korake protiv M.R. ako je smatrao da je njegovo zastupanje po tom odvjetniku bilo neodgovarajuće ili suprotno njegovoj slobodnoj volji, premda je imao razne prigode učiniti to. Nikad se nije, tijekom kasnijeg kaznenog postupka, požalio da mu odvjetnik M. R. nije pružio odgovarajuću meritornu pravnu pomoć. Niti on, niti njegova nova odvjetnica, nikada nisu podnijeli nikakav prigovor protiv M.R. pokretanjem disciplinskog postupka pred

mjerodavnim tijelima Hrvatske odvjetničke komore, što je mogućnost na koju su imali sva prava. Niti podnositelj zahtjeva ni njegovi odvjetnici nisu poduzeli nikakvu radnju u tom pogledu. Pitam se kako onda on može osporavati profesionalan pristup M.R. u njegovom predmetu?

Nadalje, po kojoj osnovi podnositelj zahtjeva može tvrditi da je njegov početni iskaz, davan tijekom nekoliko sati – tijekom kojih on ni u jednom trenutku nije odbio pružiti dodatne informacije, i nakon čega je potvrdio točnost danih informacija potpisavši zapisnik o iskazu – postavlja ikakvo pitanje na temelju Konvencije, uz jasan izostanak svakog zlostavljanja suprotnog članku 3. Konvencije od strane policije? U potpunosti se slažem sa zaključkom Vijeća da „nema osnove za sumnju da je nad njim izvršen pritisak ili da se prkosilo njegovoj volji” (vidi presudu Vijeća, st. 102.).

Samo na trenutak, zamislimo hipotetsku situaciju u kojoj je policija dopustila odvjetniku G.M. da bude prisutan tijekom njihovog ispitivanja podnositelja zahtjeva. Pretpostavljam da bi prigovor podnositelja zahtjeva tada bio da odvjetnik prema njegovom odabiru nije bio G.M. već M.R. i da su policija ili njegovi roditelji nametnuli G.M. kao njegovog odvjetnika, prkoseći njegovoj slobodnoj volji koja je jasno izražena u iskazu koji je dao bez ikakvog znaka zlostavljanja od strane policije. Zbog tih je razloga Sud propustio prigodu povući jasnu crtu između dva različita razdoblja postupka – jednog gdje je M.R, i drugoga gdje je G.M. odvjetnik prema odabiru podnositelja zahtjeva u vezi s njegovim prigovorom. Uz izostanak svakog zlostavljanja ili svakog drugog mjerodavnog faktora koji bi mogao učiniti postupak kao cjelinu nepoštenim, prigovor podnositelja zahtjeva je bez čvrstih temelja.

Konačno, jako me zanima kako će se sudska praksa razvijati u budućnosti u pogledu poštenosti kaznenog postupka i pitanja pravnog zastupanja širom Europe danas u svjetlu ove presude.